

III.

Lähtjad mehed.

C. R. Jakobson. — J. W. Jansen.

Tartus.

Schnakenburgi trükk ja kulu.

Sind 20 kop.

Tähtsad mehed.

Kolmas anne:

C. H. Jakobson. — J. W. Jannsen.

Tartus.

Schnatenburgi trüft ja tulu.

1883.

Ennen

Ennen

Ennen poolest lubatud. — Tallinnas, 16. Okt. 1882.

Ennen

Ennen

Ennen

Ennen

Carl Robert Jakobson.*

Kes korra terwe aasta ajalehed kättl wõtab ja nende uudisid terawama filmaga tähele paneb, peab lugedes kahwatama, kui ta nii palju tähtsaid mehi elust lahkunud leiab olemat. Ülemad ja alamad, rikkad ja waesed, kiidetud ja laidetud lõpetawad aasta jooksul oma elupäiwi ja ruttawad Manala majadesse oma ilmalist wäsimust puhkama. Ei ole filmapilkugi, mill Toone wägew käsi ilma armuta üht ehk teist elawate seas ära ei tõmmaks. Pea lõikab ta öie kõige paremal õitsemise ajal maha, pea nupu, enne weel kui see õitsema saanud, pea jälle õitsenud lille. Ilma kutsu-

*) Meie kirjume Jakobsoni oma wiisi järele Carl, ehk küll muidu wiisiks ei ole seda nime nii kirjutada, waid Karl.

mata astub ta kotta ja ilma ootamata alustab ta sagedaste oma tööd. Tema wasta ei kesta mõõk ega piik, ei kants ega linn, ei ühegi inimese jõud ega tarkus, ta nopib, kust tahab ja wiib, keda iganes tahab. Kuid igapäewane maailma elu jääb endiseks. Põllud, hooned, kuld ja hõbe, mida lahkunud inimene waewaga eneselle korjannud, ei tea palju muutusest: sagedaste nähikse, nagu ei paneks inimesedki, teada muidugi peale sugulaste ja lähemal olijate surmast suuremat tähelegi. Surma järele kaebatakse ja kurdetakse küll lahkujat taga, aga pea jääb lahkuja kuju kaugemalle ja teda tuletatakse waewalt weel meelde. Warsti on ära läinud inimese ase täidetud; sagedaste astuwad tublimad ja osawamad jõud tema asemelle. Sagedaste jääb ometi auk nähtawaks, nii kange hoolega kui ka seda täita katsutakse. Waata metsa, kus tugew tamm maha raiutud. Noori wõsusid kasvab küll palju tema juures, aga kas neist ükski wana puu sarnaseks saab, seda ei tea keegi ütelda. Ja kui ka kasvab, peab tihti kaua ootama,

enne kui neist sedasama tulu saab, mis wana andis.

Etse niisugune lugu on meie isamaalgi sündinud. Uja tuuled ja tormid on ühe mehe maha murdnud, ühe isamaa poja hauda wiinud, keda wäga palju puude walitsejaks tammeks pidasiwad, keda hulk ligidal ja kaugel taga nutab, kes kange käega Eesti politikat juhtida on püüdnud, kes, kui ta eluaeg ka pikk ei olnud, ometi otsatumat tööd on teinud. See mees on G. R. Jakobson. Kui kellegi elu tähelepanemise wäärt on, siis on see just tema elu. Muustus ühel pool ja wihkamine teisel pool on tema tegewust alati saatnud; ühelt poolt on teda jnmalikul wiisil kiidetud ja taewasse tõstetud, teiselt poolt aga põlatud ja helwetille antud. Ühele on ta hirmuks, teisele armuks ja kõige suuremaks rõõmuks olnud. Wägewalt puutuwad siin wastakohad silma, tema tööpõllu arwustusest wastakohad, nagu neid wäga harwa leida. Tema täielikku elulugu pole nende ridade kirjutajal mitte lugejatele ette maa-

lida, aga et nii mitmelt poolt tema elu-
lugu ja tegewust teada saada on soowitud,
seda tänini ometi weel ei ole ilmunud,
loodame, et etsiotsja selle katsegagi lepitakse.

Carl Robert Jakobson sündis Tar-
tus 14 Juuli kuu päewal 1841. Tema
isa Adam Jakobson oli sell ajal Tartu
suurkooli teendriks. Terasse waimu ja hoolsa
õppimise läbi kogus ta eneselle aega mööda
häid tundmisi. Iseäranis armastas ta
muusikat ja kandis rohkel möödul selle har-
jutamise eest hoolt. Nii oma teaduste lai-
endustes edasi sammudes wöttis isa wiimaks
nõuuks katset teha, kas ta sammu kõrge-
malle ei saaks astuda. Suurkooli teendri
palk ei olnud liig suur ega põli kuldne;
sellepärast püüdis ta eneselle paremat ame-
tit. Et ta suur laulu armastaja ja muu-
sika tundja oli, kes Tartus nooremaid mehi
laulmisele waimustas, hakkas ta eneselle
kõstri kohta kuulama. Snn tuli temale
appi, nii et ta soowitud koha Dorma kihel-
konnas peagi sai. Carl oli sell ajal kolm
aastat wana, kui isa Tartust õpetuse hallika

äärest lahkus. Siiski näitas lugu, nagu oleks lapsuke ometi oma kolme eluaastaga sealt hallikalt hulga seda karastawat jooki

C. R. Jakobson,

sünd. 14 Juulil 1841, surm. 7 Märtsil 1882.

enese sisse imenud, kelle peale toetades ta edaspidi nii julgeste maailma wasta wõis hakata.

Tormas algas isal uus tööpõld. Suurel mõõdul pidas ta siingi laulu ja mängu harjutamise eest muret. Tema asutas laulu ja mängukoori ja äratas rahwast osawõt-
misele muusika põllul. Tema mängukoori arwatakse meie maa esimeste kooride sekka ja tema tublidusest kõneldatakse praegugi weel kiitusega. Mitte üksi oma kihelkonnas ei elustanud agar kõster inimesi, waid ka kaugemal oma kooriga ühes ja teises paigas kontserti andmas käies. Nii ulatas tema oma mängijatega korra koguni Soome maalegi, kus mehed Soomlaste rahul ole-
miseks nii hästi Helsingis kui ka maal Janakkala kihelkonnas oma osawust näita-
sivad. Mängukoori pilt ilmus hiljem „Suomen Kuvalehdes“, mis nende ette-
wõt-
misest kiitusega kõneles.*) — Aga ka kir-
jadega katsus Adam Jakobson kaugemal olijaid muusika armastusele ja harjutusele waimustada. Nii ilmus tema julest esmalt

*) C. R. Jakobsoni piltki ja elulugu on hiljuti Soomes ilmunud, kus Dr. A. Granfelt „Ranskan-
walistus-seuran Kalenteris 1883“ Jakobsoni kohta pikemalt on kirjutanud.

pisufene raamatufene „Torma mängu-
 koor“, 1857 suurem raamat „Talu-
 rahwa südamerõõmuft. Mõni
 armastuse sõna mängu- ja laulu-
 sõbradelle“ ja wiimaks 1862 kuulsa män-
 gumeistri „Joosep Haideni elukäik,“
 mis hiljuti kolmandas trükis juba wälja
 antud.

Isa tegewus laulu ja mängu põllul
 kui ka kirjanduse wäljal leidsiwad aegsaste
 laste südames maad, nii et nemadki pea
 isa eesmärgi järele hakkasiwad käima. G.
 R. Jakobson andis hiljem hulga laulusid ja
 lauluwiisid wälja ja ta õde Zida, praegune
 proua Thomson, on laulupõllul nii usinaste
 ammunud, et ta koguni kunstlauljaks on
 saanud ja awalikult suure rahwa kogu ees
 laulnud ning palju kiitust teeninud. — Ja
 kirjanduse wäljale on peale Carl Jakobsoni weel
 tema wend Eduard astunud, kes kunstpildi
 lõikaja ametit õppinud. Tema on mitmelle
 wenna raamatulle pildid muretsenud, aga
 ka ise raamatuid kirjutanud ja neid oma
 kujudega kaunistanud, nagu kolm „Laste

õpraⁿ ja kaks jagu „Siioni sõnume-
tooja lehte seda tunnistavad.“ Nende sisal-
dus waimulik. Tähepanemise wäärt on üle-
pea wahel mõlema wenna wahel: kuna Carl
Jakobson rahwast isamaaliselle ja rahwus-
lijelle tundmisele äratas, püüdis Eduard
Jakobson rahwa seas waimulikku elu ja
waimulikku tundmist edendada.

Tormas elas G. R. Jakobson oma
noore põlwe. Et isa ühel hoobil kõstri ja
kihelkonna koolmeistri ametit pidas, sai
poisike isa käest esimese õpetuse. Siin
leidis ta lahkeid seltsimehi, kellega ta ühes-
koos kaunis looduses ennast rõõmustas
ja Gesti metsi ja mägesid läbi rändas.
Nimelt on nimetada tuttav kirjanik
Jakob Pärn, kes Tormas sündinud
ja kellega Jakobson lapsepõlwest saadik sur-
mani käsi käes kõndinud.

Isa õpetus ei ulatanud ometi liig kau-
gelle. Pea oli poisike sellega walmis. Mis
nüüd? Hea meelega oleks isa küll poega
Tartus kõrgemini katsunud koolitada, aga
see maksis palju raha ja seda ei olnud isal.

Ometi ei arwanud isa siia maale saadud õpetusest weel küll olemat. Poiss pidi edasi õppima minema, aga kuhu? Wiimaks leiti hea nõuu. Walga seminari pidi ta minema, seal wõis ta kõige wäheha kuluga oma õppimist lõpetada. Sinna ei wõetud aga nii noorelt wasta, waid alles 17 aasta wanaduses. 16 aastajeks saades läks noormees ennast ometi pakkuma. Tema terast meelt ja küpsset waimu pandi wäga imeks. Eugu lõpes sellega, et noormees seminari kaswandikuks wasta wõeti.

Ufinaste õppis nüüd noormees uues koolis edasi. Alga enne kui ta seminaris oma õppimist jaksas lõpetada, suri tema isa. Torma koguduse meelest oli isa wäga armastatud ja tänutunnistust sellegi läbi üles tunnistada, et poja surnud isa asemikuks waliswad. See oli aga alles kaks aastat seminaris olnud; üks aasta kulus weel ära, enne kui teda ekfamile wasta wõeti. Kogudus ei hoolinud sellest siiski midagi, waid ootas kannatlikult nii kaua kunni noor-

mees aasta pärast seminarist koolmeistri tunnistkirjad kätte sai.

Üheksateistkümnne aasta wanaduses astus noormees isa töö wäljale. Suure hoolega wöttis ta tööd käsile ja katsus parandada, kus puudusi filma puutus. Kuid niisugune ettemõtmine nähti foguduse kõrgema seisuse liikmete filmas liig olewat. Noormees ei pannud ometi nende arwamisest palju tähele, waid tegi tööd ühte soodu edast. Tüli tõusis. Ei aidanud muu nõuu kui et noormees oma ameti käest maha pidi panema. Sest ajast saadik kees tema rinnus elaw wihatuluhe Sakslaste wasta. Kus iganes wõimalik, astus ta nende wasta wälja ja andis neile nii tubliste pihta kui jaksas, olgu suusõnaga ehk kirjadega. Seda wiha kandis ta surmani südames.

Jamburis leidis noormees uue koha. Aga sfiagi ei jäänud tema kauaks. Tema palk oli wäga wäike; sellega pidi ta ennast toitma ja peale selle weel wana eide, ema, kolme õe ja kahe wenna eest hoolt kandma.

Ei ole ime, et tema palk nagu wee tili palawa pae peal ära kadus. Pea selle järele sai üks wend ometi eneselle walitseja koha; ta wõis nüüd ema, õed ja wenna enese juurde wõtta ja nende eest hoolt kanda. Nüüd oli Carl jälle pisut wabam. Ta andis Tamburi koha käest ära ja läks Peeterburi sse, lootes, et ehk käsi seal paremini hakkaks käima. Selgeste sai ta aga aru, et kui ta kõrgemale tahtis peaseda, tema suuremat tundmist ja õpetust tarwitas. Seda tahtis ta eneselle muretseda. Nüüd algas tema elus suur püüdmine, rohke töötetegemine. Tundisid andes ja ise õppides istus ta hommikust õhtuni raamatute kallal, et suurele sihile läheneks. Ränk ja raske oli ettewõtmine. Mis teised aastate kaupa koolides õppinud ja osawaid õpetajaid eneselle õpetada lasfnud, seda pidi ja tahtis noormees oma käe peal kõik ära toimetada. Mõni teine oleks ammu meele ära heitnud, aga Jakobsoni ei kohutanud otsata töö mitte tagasi. Hoolega uuris ta wanu keelesid ja luges iseäranis Cicero d, kelle eõhjus-

mõtetest tema paljugi edaspidises elus eneselle juhiks wõttis. Ta ta waew ei olnud asjata. Suure usinuse ja otsata hoole läbi jõudis ta wiimaks nii kaugelle, et gümnaasiumi ülema kooliõpetaja eksami ära tegi. Nüüd astus ta otsegu uude elusse. Rikkama rahwa ja kõrgema seisuse üksed seisiwad tema ees lahti ja ta wõis oma elujärge parandada. Tema sai mitme tähtsa perekonnaga tuttawaks, kellega läbi käimine tema elu kehituses palju on mõjunud ja temale rohkesti tähelepanemisi kaunist warraks kaasa annud. Tema hakkas nüüd gümnaasiumides ja rikka rahwa juures kodu lapsi õpetama, sai selle peale ühe würostimajas koha ning wõeti siis koguni keiserlikku majasse kodukoolmeijriks. Tema õpilane oli praegune Greeka kuninganna Olga. Peeterburis elades tuli Jakobsoni elule pööripäew; tema sai rahwuslijeks meheks ja hakkas rahwa kasuks tööd tegema. Koolides oli tema Saksa keelt õppinud ja Walga seminaris koguni ära sakstastatud.

„Saksa keeles tein mina laulusid ja mõt-
esin nagu Sakslane,“ ütles ta hiljem ise.

„Gesti rahwa ja Gesti püüdmised olivad
minust hoopis mõeraks läinud. Saksa
õpetus oli Gesti waimu, mida ma isama-
jast pärinud, peaaegu täieste ära lämna-
tanud.“ Tormas isa ametit pidades oli
küll Sakslaste wihkamine tema südames
põlema süttinud, aga see wiha ega wihka-
mine ei jõudnud teda üksi weel rahwusli-
seks teha. Rahwa kasuks tööd teha ja
rahwa kasuks oma elu jõudu ohwerdada,
seda suurt käsku ei tunnud ta weel. Seda
pidi ta kaugel oma sugurahwast Peeter-
buris õppima.

Peeterburis elades sai noormees professor
J. Köleriga tuttawaks. Prof. Köler tegi
temaga pea isamaaliste küsimuste üle juttu,
nägi aga warsti, et noormees nendega liig
wähä tuttaw. Seda tähele pannes hakkas
ta noorele mehele õpetust andma. Sel-
geste seletas prof. Köler temale ära, mis-
sugusel järjel keegi peab seisma, kudas isa-
maad armastama ja kudas rahwa kasuks

tööd tegema. Mis rahwaks keegi sündinud, selle kasuks pidada ta elama. Kes Gestlases sündinud, pidada Gestlaseks jääma ja Gesti rahwalle ja maale omae jõudu ja rammu ohwerdama, mitte aga Saklaseks ehk mõne muu rahwa liikmeks saama, kui sest filmapilgul ka rohkem tulu tõutagu tulewat.

Professor Köleri sõnad mõjusiwad suurel mõõdul. Jakobson jäi mõtlema ja sai peagi aru kätte, et Köleril täieste õigus. Sest filmapilgust astus ta uude elujärku oma elus. Tema katsus nüüd hoolt kanda, et Köleri õpetused paljaks õpetusteks ei jäänud, waid et neid täideti. Tema lahkus Saksa waimust täieste ja hakkas mõtlema nagu õige Gestlane. Sest saadik tundis ta, et tall isamaa oli, kelle poole kindel side teda tõmmas ja kelle wasta elaw tuluke tema põues peasis immitsema. Saksa meelelisena oli ta ilma isamaata, oli nagu üksik lind oksal, kes efsides ühest kohast teisi lendab.

Waewalt oli Jakobson Gesti meeleliseks saanud, kui ta käre tööle pani, et Gest-

laste kasuks tööd teha. Gestis elades olid mitmesugused isamaalised puudused temale silma paistnud. Need tegivad temale kurwa meelt. Iseäranis haleda südamega mõtles ta aga Gesti koolide selleaegse wiletsa järje peale, kelle kaswatusteadusliked abinõud peaaegu täieste puudusiwad. Nende ja muude puuduste wasta astus ta esimest korda Gesti Postimehes 1865 awalikult wälja ja nõudis siin ja seal uuendust, parandust, muutust. Sule sõda tõusis. Mitmed, kelle meelewalla aluseist esinetest Jakobson kirjutas, ei sallinud seda. Nemad astusiwad Jakobsoni wasta wälja ja püüdisiwad tema nõudmisi tühiseks teha. Uga sest ei hoolinud Jakobson. Uueste ja uueste näitas ta puudusi kätte, äratas isamaalist ja rahwuslist tunnet ja wastas waenlastelle nõnda nagu nad seda ära teeninud.

Etta selgemini sai Jakobson aru, et paljas abi nõudmine ja puuduste kätte näitamine üksi ei aita, waid kui lugu paranegu, tema ise puudusi peab katsuma kautada. Et tema palju kaswatusteadust uurinud

ja Gesti koolide wiletsat järke tundis, hakkas ta siin kõige esmalt tööle. Nii ilmus siis 1866 tema „Uus Abitsa raamat, kust wiekümne päewaga lugema ja kirjutama wõib õppida,“ mis kolme aasta eest teist korda trükitud. Suurem puudus kui Abitsast oli koolidel ometi lugemise raamatust. Abitsaid leiti enne mõndagi, kui need ka kõiki uuema aja nõudmisi ei jõudnud täita, aga lugemise raamatut ei olnud sugugi. Sels pruugiti enamiste igas kohas waimulikka raamatuid. Et lastele kohalikt raamatut muretseda, walmistas Jakobson „Kooli Lugemise raamatu“ esimese jau, mis 1867 trükitist wälja tuli. Mitmes kohas wõeti raamat kooliraamatuks wasta, aga teisel tehti selle kohta palju kära. Piiwi maal sai raamat aega mööda ometi aset, aga Gesti maal pandi pea tema laialelagunemise tee kinni; Rapla õpetaja Malmi julest ilmusiwad koolide lugemise raamatuks „Pauud ja lood,“ selle jauks peaaegu kõigi koolide ukjed lahti teha lasti. Sell kombel wõis

siis Kooli lugemise raamat 1882 alles wiiet korda rahwa ette astuda.

Oli Jakobson oma kirjutustega Eesti Postimehes enne juba tuttawaks saanud, siis põhjendas ta wiimise raamatuga oma kirjaniiku kuulsust täieste. Seda kuulsust kaswatawamad uued tooded. Järgmisel aastal ilmus tema sulest „Wäikene geograafia“ kolmes raamatus, koolidelle õpiraamatuks kirjutatud, kelle jauks ta hiljem „Kooli Atlasi“ parandas. 1874 trükiti „Kooli Lugemise raamatu“ teine jagu. Kooliraamatuks ei ole see siia maale mitte saada jaksanud. Tema on koolide tarwituseks ära keeldud, kudas ööldakse, oma rohke isamaalise sisalduse pärast, mis siin enam leida kui esimeses ja kolmandas jaus, mis 1876 trükiti. Need kolm kooli lugemise raamatut oliwad poislaste koolidelle kirjutatud; 1880 andis ta tütarlaste koolidelle iseraamatu „Helmed“ wälja. 1878 oli tema „Saksa keele õppimise raamat“ trüki läbi awaldatud.

Iseäralikku suurt äratust töiwad aga rahwalle Jakobsoni esmalt Wanemuise seltsis peetud ja siis trükitud „Kolm isamaa kõnet.“ Senni ajani ei olnud Gestlastel wana aja poolest mingisugust teadust, mingisugust raamatut. Talurahwa Postimees oli meie maa ajalooft omal ajal küll pisut kõneleitud, aga seda oma iseäraliselt kannalt teinud. Wähä inimesi oliwad seda lugenud ja needki wähäd seda ammu juba unustanud. Nüüd aga ilmufiwad „Kolme isamaa kõne“ sees korraga elawad kujud minewikust, mis Gestlastele selgete wärwidega nende kaunist muinasaega, siis algawat koledat minewikku ja wiimaks wiletsat olewikku ette maalufiwad. Suure isuga lueti neid kõnesid. Kui ka wäga palju peetud kõnedest kitsa wärawa taha finni jäänud, jõudis järelegi jäänud osa ometi weel küllalt rahwalle tema seisupaika selgeks teha. Esimese trüki käsikirja kinkis Jakobson Wanemuise seltsile, kus tema need kõned pidanud. Nimetatud seltsi raamatukogus wõib praegu näha,

mis moodi „Kolm isamaa kõnet“ esiootsa olnud.

Kes isamaa poegist „Kolme isamaa kõnet“ iganes luges, ärkas ja märkas. Isamaa armastus hakkas kõikide südames loitma. Niisugust nähtust peeti aga teiselt poolt kardetavaks ja kahjuliseks ja katsuti nii palju takistada kui võimalik. Tallinna Sõbra praegune toimetaja W. J. Eichhorn võttis suure töö enese peale. Tema kirjutas Jakobsoni „Kolme isamaa kõne“ vastu raamatu „Rahu kosutab, waen kautab.“ See raamat oli Eesti kirjanduses esimene, mis teise raamatu vastu kirjutatud. Selle raamatuga tahtis Eichhorn näidata, nagu oleks suur jagu Jakobsoni ütlushi aiwa walepõhja peal, nagu ei oleks Gestlastel iial seda tähtsust olnud, mida Jakobson neile annud ja nagu käiks nende käsi õige hästi. Tema tunnistuse järele olnud Jakobsonil üksnes tahtmine oma raamatuga langet wihawaenu Gestlaste ja Sakslaste wahese külwada. Rahwas mõistis ise ometi selgeste ära, kumbal pool

õigus oli: Eichhorni kirja pandi väga vähä tähele. Jakobsonil oli egiotsja nõuu Eichhornille tublit wastust anda, mispärast ta siis ära keelis, et keegi enne aegu Eichhorniga ei hakkaks tülitsema; tema lubas ise seda Eichhorni tõuku tappa. Aga nähes, et Eichhorni raamat rahwa pool unustusesse jäeti, ei arwanud Jakobson tarwis ega Eichhorni kirja selle wäärilist olemat, et tema wasta pikemalt kirjutaks. Ülepea tõi Eichhorni kiri enam kasu kui kahju. Rahwas hakkas nüüd wast õiete „Kolme isamaa lõnet“ tähele panema. Mõne aasta pärast lõpes juba raamatu trükk otja, kuna raamatu soowijate arv ikka enam kaswis. Jakobsoni sõprade esimene töö oli siis pärast Jakobsoni surma „Kolme isamaa lõnet“ uueste trükkida lasta Jakobsoni kirjade esimese numri all.

Aratust mitmelle waimule tõi ka Jakobsoni 1868 kirjutatud, aga 1872 ilmunud näitemäng „Arthur ja Anna“ ehk wana ja uue aja inimesed, kus Sakslaste selga

rohket pilkamist lastakse sadada. Kana aega ja väga mitmes kohas oli selle näitemängu näitelavale kandmine ära keeldud, kuni viimaks ometi Peterburist luba toodi ja tükk nüüd ju mõnes paigas on etendatud.

Selle aja sees kui Jakobson nõnda kirjanduse põllul rohkesti tööd tegi, jättis ta Peeterburis keiserlikus peres kodukoolmeistri koha maha, lahkus ülepea Peeterburist ja asus Tallinna. Siin wiibis ta mõne aasta. Ikka selgemaks läks tema nõuu koolmeistri ametit täieste maha panna ja põllumeheks heita. Selle ettevõtmise kordasaatmiseks ostis ta eneselle Wändra st Kurgja talukoha ja hakkas põllumeheks. Põllumehet põli oli temale noorest põlwest jaadik alati armas olnud. Ju Peeterburis elades kirjutas tema Eesti põllumeestele filmaringi laiendamiseks raamatu „Teadus ja seadus põllul“, mis 1869 ilmus. Warsti selle järele walmistas ta Teaduse ja seaduse teise jau, kelle sisu esimese jau lõpetada annab. Et esimene jagu aga ka-

finaste osawõtjaid leidis, ei ole teist jagu tänä päewanigi ilmunud.

Põllumehe põlwes hakkas Jakobson põllutöö kirjandust alles õige rohkesti kasutama. Pea peale Wändrasse elama asumist waliti teda „Pärnu Põllumeeste Seltsi“ ja wähä aega hiljem „Wiljandigi Põllumeeste Seltsi“ esimeheks. Seltside juhatamine kihutas teda suuremale tööle ja kangemale uurimisele põllutöö asjus. Seltside oli kõige rohkem temal kõnesid pidada. Need kõned andis ta hiljem wälja, et need rahwalle wäljas pool seltsijidki kasu tooksiwad. Nii ilmusiwad siis Jakobsoni töö wiljana mitmed põllumeeste raamatud; esimene „Kudas põllumees rikkaks saab“ 1874. See äranis palju tööd tegi tema järgmisel aastal, ehk siis küll tema sülest midagi ei ilmunud. Tema tooded nägiwad alles aasta hiljem päewawalgust. 1876 trükiti „Kolm põllumeeste kõnet,“ „Unid,“ „Edasi,“ kusta enam Pärnu Põllumeeste seltsi wiie aastastest tegewusest jutustab, „Karjad ja nende saagid,“ „Kes tahab, see mõis-

tab, „Üks kõne“ ja „Mõni sõna
 kewadiseft rõõmust.“ Järgmisel aastal
 (1877) tuli Jakobsoni sulest aga üks põllu-
 meeste raamat välja, nimelt: „Eesti
 hobused.“ Pea selle järele uue ajalehe
 luba saades, mis politika ja kirjanduse kõr-
 was ka põllutöö leht pidi olema, jättis ta
 walmis tehtud kirjalised tooded põllutöö kohta
 kõik oma lehe jaoks, kus need siis ka hil-
 jem ilmusiwad.

Ka laulmist ja mängimist edendas Ja-
 kobson omal mõödul. Esimeseks laulupiduks,
 mis 1869 Eesti rahwa wiiekümne aastase
 wabaksjaamise mälestuseks Tartus ära peeti,
 saatis Jakobsoni sulg „Wanemuise
 kandlihealed, esimene jagu“ ilma,
 selle laulud lühikese ajaga rahwa seas väga
 tuttawaks saiwad. Raamatu teine jagu
 anti kolm aastat hiljem välja. Teise jagu
 peaaegu ühel ajal trükiti ka „Rõõmus
 laulja,“ kus ta suuremalt osalt Kooli-
 lugemise raamatu laulusid nootidega kooli-
 lastele laulmiseks 1872 välja andis. Enne
 seda avaldas ta 1870 „G. R. Ein-

nutaja laulud," kus 13 algupäralist ja 14 ümber pandud luuletust leida. Viimased on enamiste Saksa laulikute Schilleri, Heine ja Göthe tööd. Pärast seda ei ole tema julg enam palju luuletusi paberisse pistnud; mis ta on luuletanud, need on ta oma lehes avaldanud.

Miisama nagu laulmist ja mängimist katsus Jakobson meresõitu ja laewade ehitamist edendada. Tuba 1868 kirjutas ta kuulsa Läti kirjniku ja laewasõidu eden-
daja G. Woldemari kirjade järelle wäikse raamatu „Meie kauba-laewawägi Lääne meres," kelles ta elawalt kätte katsus näidata, missugused meremehed Gesti-
lased ennemuiste on olnud ja kui pisikeseks nende arv nüüd jäänud. Kauplemise kasu ja laewade ehitamise tulu seletades andis ta kõigile mereäristelle inimestele nõuu ilma aja wiitmata kätt tööle panna ja laewu hakata ehitama, mis neile suurt rikkust tuua. — Enam kui kümme aastat pärast seda kirjutas ta 1879 uue kirjaga „Meie

Laewamehed" rahwast meremeesteks heitma, laewu ehitama ja kauplema.

Kõige suuremaks peab ometi Jakobsoni tegewust ajakirjanduses nimetama. Suba Peeterburis olles wõttis Jakobson 1867 nõuuks uut Eesti keele ajalehte wälja andma hakata, et sellega rahwa äratuseks ja isamaa edenduseks enam tööd wõiks teha, aga luba jäi tulemata. Seda oodates kirjutas Jakobson Eesti Postimehes ühte sõodu edasi. Pea jättis ta aga selle töö järele. Seitsemännendal aastal tõusis tema ja Eesti Postimehe toimetuse wahel tüli. Tema kirjutused muutusiwad ikka okkalisemaks ja haawasiwad mitut meest. Niisugune haawamine ja pihta andmine ei sündinud Eesti Postimehe leplikku ja rahu armastawa politikaga kokku. Lugu lõpes wiimaks sellega, et Eesti Postimehe toimetus ja Jakobson täieste ühest teisest lahku läksiwad. Jakobson andis Eesti Postimehele süüks, et toimetus liig Sakslaste poole hoida, ja ei tahtnud temaga enam midagi tegemist teha.

Nüüd ei wõinud Jakobson Eesti keeli ajalehtedes kufagil enam kirjutada. Uueste hakkas ta sellepärast iseeneselle lehe wäljaandmise luba paluma. Et aga luba tuleks palju aega wõttis ja tähtsad isamaalised küsimused läbirääkimist päriswad, mida Jakobson wait olles pealt ei wõinud waadata, hakkas ta Saksa keeles Tartu „Neue Dörptsche Zeitungis,“ mis sell ajal wabameeleline oli, nende kohta oma mõtteid awaldama. Aga mõne aja pärast pidi ta siingi tööd lõpetama. Hasselblatt sai lehe toimetajaks ja nüüd muutus leht kõige kangemaks wanameeleliseks ja wanameeleliste eestkostjaks, kelleks ta tänapäewani on jäänud.

Kümne aastase luba wotamise järele tuli wiimaks aeg, mill tema seda sai, mida nii kaua ju igatsenud. Temale anti õigus ajalehte „Sakalat“ wälja andma hakata. Kõik ärksamad isamaa pojad rõõmuustasiwad selle tähtsa sõnume üle, kõik hõiskasiwad temale wasta ja pakkusiwad temale töötegemiseks ja abiks kätt. Mitmesuguste takistustega pidi Jakobson enne ometi wõit-

lema kui „Sakala“ 11 Märtsi kuu päewal 1878 esimest korda wõis ilmuda. Ütlemata lahkeste wõtšiwad isamaa sõbrad lehe wasta, kelle juhtmõtted kõige tähtsamad Eesti mehed lehe kaastööliseks nimetasiwad. Sulgeste hakkas Jakobson nüüd uuen-
dusi, parandusi ja muutusi nõudma. Koh-
kudes paniwad seda Saksa ajalehed tähele ja astusiwad kooris Sakala wasta wälja. Ka „Kristirahwa pühapäewa leht“ wöttis Eesti lehtede seast Sakala wasta waenu mõõga kätte. Jakobson ei hoolinud kõigest sest midagi, waid ladus pihta, kus tarwis arwas olewat, ja nii walusaste, et luusse ja üdisse mõjus. Kes ta wastane oli, sellele andis ta oma waenu käredeal kombel tunda. „Waenlasele waenlane, sõb-
rale sõber!“ ütles ta ise. Wastaste wiha kaswis ikka suuremaks Sakala wasta. Nad arwasiwad iga nõuu ja abi wälja, kudas Sakalalle takistust teha. Et muu asi ei maksnud, peeti kõige paremaks omalt poolt uut lehte hakata wälja andma, kes Sakala jõudu murraks ja tema jüngrite arwu

wähendaks. Ja uue lehe toimetajaks, ränga töö kordasaatmiseks, oma kasu eest kostjaks ja rahvuslise liike wasta wõitlejaks walitsiwad head herrad Jakobsoni wana wastase W. F. Eichhorni. Ette nägiwad nad juba und, et see kõik nende magusad lootused täidab.

Sakala sõbrade arv oli wahel ajal kauniste kaswanud. Täie julgusega hakkas Sakala oma teist aastateed käima. Aga enne kui kangelaste leht, mis Sakalat ära ähwardas neelda, oma missiooni tööd wõis algada, tuli ilma ootamata 28 Aprilli kuu päewal ministri poolt käsk, mis Sakala kaheksaks kuuks tinni pani. Selle läbi saiwad wastased tüfiks ajaks rahu ja tüli jäi soiku. Ja tüli oligi juureks kaswanud, ei mitte üksi Saksa lehtega, waid ka Eesti lehtega. Senni ajani ei tuntud tüli Eesti ajakirjanduses sugugi. Rääkis Saksa ehk Eesti leht mis rääkis, seda waadati enamiste rahulikult pealt ega lausutud selle kohta sõnagi. Rahu pidada ja rahus elada oli senni ajani Eesti ajakirjanduse

põhjusemõte olnud. Sakalal selle wasta kuuldi koguni selle wastalisi põhjusemõtteid: Rahu kautab, waen kosutab! Ja ses põhjusemõttes pidas ta nii wähä rahu kui iganes wõimalik. Kus ta teistel wiga nägi, seal oli ta kohe käe pärast seda kätte näitamaks ja parandust nõudmas. Iseäranis witsutas ta Eesti Postimeest tema leplikku ja pikaldase politika pärast ja tõstis ta peale rahwa ees kaebdust, et ta küllalt Eesti laste eest ei kosta. Esiotsa waatas Eesti Postimees wagu si pealt; wiimaks lõpes kannatus ometi otsa ja ta astus Sakalalle wasta. See sünnitas esimest suurt sulesõda Eesti kirjanduses. Ka õpetaja S. Hurt pidi sest korra osa wõtma, kui ta ennast Sakala kaastvõolisest lahti lõi, sest et Sakala politikaga enam rahul ei wõinud olla. Jakobson kirjutas pikad kirjad tema wasta, pani neid pärast Saksa keeldegi ümber ja andis „Dffene Antwort“ nime all wälja.

Ehk küll palwekirjad Sakala pärast walitsusele sisse saadeti ja tema edasi ilmu-

mist paluti, pidi Sakala ometi määratud kaheksa kuud puhkama. Et oma lugejatele kahjutasumist muretseda, kirjutas Jakobson puhkamise ajal „Sakala kalendri põllumeestele“ 1880 aasta jaoks. Mitmejulgused takistused tulivad ette, nii et kalender alles 1880 aasta poole peal endistele lehe lugejatele kätte võidi läkitada. Seda hiljaksjäämist ei pannud sõbrad tähele. See kalender kui ka „Galileo Galilei, üks walguse riigi wägew wõitleja“, ja „Meie laewamehed“, mis Sakalast välja trükitud, need on ainukesed raamatud, mis ta lehe toimetuse ajal jaksanud kirjutada.

Kaheksa kuulise lehe kinni olemise järele astus Sakala 1880 aasta alustuses uueste teele. Tema töö oli aga juba palju raskem kui esiotja, kus kõik Gestrilased tema poole hoidsiwad. Nja jooksul tõmmasiwad mitmed mehed, kes temale hakatuses sõbralikult kätt pakkunud, käe tagasi. Siiski Jakobson selle peale ei waadanud. Ilma kõikumata käis ta oma rada edasi; ilma et ennast eksitada oleks lasknud, andis ta

pihta. Ja ta suurem lugejate hulk hõis-
kas temale vastu.

Ülepea oli Eesti elus aega mööda suur
muutus juhtunud. Sakala ümber kogus
ennast kindel lugejate hulk, kes ihust ja
hingest tema poole hoidis. Nõndasama oli
Eesti Postimehelegi wanu lugejaid jäänud,
kelle juurde mitmed weel tuliwad, kes Sa-
kala leerist lahkusiwad. Eesti rahwas lõi
ennast kord korralt kahte erakonda. Seda-
sama teed, mis lehed, rändasiwad tihti ka
lugejad. Lehe põhjusmõte, mis keegi luges,
tehti tihti lugeja põhjusmõttekski. Pea
läks lugu nii kaugelle, et lehe lugejatest
sedasama arwati, mis lueta wast lehestki.
Oli leht kellegi wastane, siis oli enamiste
ikka ka tema lugeja selle wastane. Käsitusi
lehe ja lugejate wahel ei lahutatud enam pea-
aegu sugugi. Usaldus rahwa liikmete wasta
kadus ikka enam, kui need kudagi wiisi teise
erakonna poole hoidsiwad. Sagedaste waa-
tasiwad endised head sõbrad ja tuttawad
wõeriti ühe teise peale, kui nad politika-
listes küsimustes ühele poole ei hoidnud.

Rahwa wastajeks ja isamaa waenlasteks nimetati mõnda korda teise erakonna eden-
dajaid. Ühendus õitses üksnes weel era-
konnas; rahwa üleüldine ühendus aga
puudus.

Ikka rohkem kaswis põnewus Eesti
Postimehe ja Sakala wahel. Et Jakob-
sonile wõimsamalt vastu hakata, wöttis J.
W. Jannsen Eesti Postimehele H a r r y
J a n n s e n i teiseks toimetajaks. Kuid poli-
tika järke see palju ei muutnud. Jakob-
son ei lootnud muutusest Eesti Postimehe
toimetuses palju tulu. Ta kui H. Jannsen
pea oma „Baltlase mõtted“ awaldas, algas
wana lugu uueste Eesti Postimehe wahel.
Wiimne leht tegi nüüd kõik Eesti Posti-
mehe poole hoidjad „Baltlasteks“ ja andis
neile ühte lugu seda nime.

Pea oli Sakala oma wõitlemisele abi-
mehi jaanud. Jakobsoni politikat edendas
Pärnu Postimees ja hiljem Tartu Eesti
Seitung. Sakala wasta aga seisis Eesti
Postimees ja peale selle ka weel Nisti
rahwa pühapäewa leht ja Tallinna Söber.

Wiimane hakkas kõigest jõust Sakala wasta. Jakobson wastas temale esiotja omal wiisil, aga uue lehe wäheldusest tähtsusest aru saades andis ta teda edespidi oma pilkajate „Kallja Märdi ja Kallja Pärdi“ jauks.

1881 aasta hakatusjega loodeti esmalt Eesti aja kirjanduses ja politikas muutust tulewat. S. W. Jannsen ja Harry Jannsen lahkusiwad mõlemad Eesti Postimehe toimetusest ja andsiwad lehe N. Grenzsteini kätte, kes jüia maale G. R. Jakobsoni kaastööline olnud. Pika wainu aja järele nähti wiimaks rahu tulewat. Aasta hakatuses tehti Tartus maha Sakala, Eesti Postimehe ja Pärnu Postimehe wahel rahu pidada. Aga ei kestnud kuigi kaua, kui wana tüli jälle algas ja Sakala ja Eesti Postimees uueste sarwed kokku löiwad. Jakobson andis Grenzsteinile süüks, et ta peaaegu sedasama teed käia, mida Jannsen enne. Ometi ei peaseund riiu tuluke esiotja weel wana wiisi loitma.

Wahel ajal oliwad paksud müristamise pilwed kokku kogunud ja heljusiwad ähwar-

dades pea kohas. Shk oli segane ja läm-
 mataw. Müristamine tuli õhku puhas-
 tama. — Jakobsoni waenu nooled lenda-
 siwad wiimsel ajal terawaste Gesti Kirja-
 meeste Seltsi eestseisuse liikmete pihta, kelle
 tegewusega tema rahul ei olnud. Ta üle-
 pea astus põnewus seltsis Sakala meele-
 liste ja mitte Sakala meeleliste wahel ikka
 selgemalt päewa walgelle. Ühed ei olnud
 teiste tööga rahul. Wibu seisis täies win-
 nas ja tarwitas weel wähä puutumist kat-
 femiseks. See tund tuli peagi. Kirjameeste
 Seltsi eestseisus, kes enamiste Sakala was-
 tane oli, tüdines wiimaks ära ja wöttis
 nõuuks oma ametit maha panna. Seda
 tegi ta siis ka Augusti kuu koosolekul 1881.
 Nue eestseisuse walimine algas. Healte enamus
 oli Jakobsoni sõbrade pool. Nii juhtus siis,
 et Jakobson, kes hilja aegu enne seda teiste
 Gesti jaadikutega keisri ees käinud ja selle
 läbi oma erakonnas jälle hulgagi tõusnud,
 Gesti Kirjameeste Seltsi lahkunud esimehe
 J. Hurti asemelle uueks G. Kirjameeste
 Seltsi esimeheks waliti abilifest, kelle ame-

tit ta siia maale pidanud. Sakala wastased ei tahtnud Jakobsonil juhatuse all tööd teha, waid astusiwad seltfist täieste wälja. Selle juhtumise pärast sündis nüüd Gesti Postimehe ja Sakala wahel uus ja tuline sulesõda, mis peaaegu aasta lõpetuseni kestis. Mis Jakobsoni kõige enam kurwastas, oli see, et Gesti lauluisa Wiru laulik Dr. F. K. Kreuzwald, kes Sakala ilmumise ajal Jakobsonile südamest kätt pakkunud ja kaua aega agar Jakobsoni kaastööline olnud, kord korralt ikka rohkem temast eemale taganes, Gesti Kirjameeste Seltfi auuesimehe ameti, mida ta senni ajani pidanud, käest maha pani ja teistega ühes seltfist hoopis lahkus. Pea astus ta Gesti Postimehes awalikult Jakobsoni wasta wälja. Kui Kreuzwald Jakobsoni wastuste peale waikis, ei saanud tüli liig pikaks minna.

Jakobson seisis nüüd kõige kõrgemal auujärjel. Wastastest oma rahwa seas oli ta wõitu saanud; need oliwad taganenud ja teda üksi wõitlemise wäljale jätnud. Ühel

meelel kogusiwad tema poole hoidjad tema lipu alla kokku. Et wastastele näidata, et nende wäljaastumine seltsile mingisugust kahju ei ole jaksanud saata, hakkas Jakobson oma sõbradega nüüd tubliste seltsi kaswatamise eest hoolt kandma. Kui selts mõne kuu pärast oma kümne aastast pidupäewa pühitjes, wõis Jakobson rõõmuga selle peale waadata, kuidas lühikese ajaga seltsi liikmete arv üle poole juuremaks kaswanud ja järgeste weel kasvab.

1881 aasta lõpul jäi kawa lõõtsunud torm pisut wõiksemaks. Ta uuel aastal tuliwad mitmed muutused. Eesti Postimehe siia maaline toimetaja A. Grenzstein lahkus toimetusest ja asutas uue ajalehe *D l e w i k u*. Grenzsteini asemelle astus Dr. K. A. Hermann Eesti Postimeest toimetama. Wiinne pakkus Jakobsonile ühenduseks kohe lahkeste kätt ja heitis uueste *E. Kirjameeste Seltsi* liikmeks, kust ta Augusti kuu lahutuse ajal lahkunud. Grenzstein selle wasta lubas omas uues lehes mööda läinud juhtumisi puutumata jätta ja rahu

pidada Geesti ajakirjandusega. Jakobson leidis wahete wahel Grenzsteini lehest küll weel seda ja teist wäikest süüdi, aga pragisewaid tüli lõkkeid ei süttinud sellepärast ometi enam mitte põlema. Kaua taga igatsitud ühendus nähti Geesti rahwa seffa jälle tagasi tulewat.

„Täielise jõu ja wõidu julgusega astus Sakala sell aastal (1882) rahwa ette, kirjutas Sakala ise, „ja rahwas lootis, et sell aastal temale enam midagi takistust ei tule: wastased on ju kõik tüfid tema wasta ära teinud, kõik kawalused ära katsunud, aga need ei mõjunud midagi — õigus ja tõde wõitis ometi; aga sell aastal enam karta ei ole, nüüd kus asjad ja ajad selgemad kui enne. Nõnda arwas rahwas, aga Sumal arwas teisiti. Kõige suurem takistus, mis lehele tulla wõis, tuli temale; mis kellegi meelde ei tulnud mõeldagi, — sündis! Sakala asutaja ja toimetaja wõttis Sumal wõitlemise töö juurest äkitselt ära, mõjuwa mehise töö juurest kutsus ta teda ära.

Kaske oli Jakobsoni töö koorm 1882 aasta algusel. Tema abiline pidi tüki aega töbewoodis maas olema, mis pärast kõik toimetamised ja tallitused Jakobsoni enese kaela jäiwad. Nānga töö juurest sõitis ta Wiljandist Pärnusse Eesti Põllumeeste Seltsi koosolekut juhutama. Pärnust tagasi tultes külmetas ta tormisest sausest ilmast ja jõudis läbimārg Wiljandisse. Töö ja läbirääkimised ettewõtmistes ei annud talle mitte mahti puhata. Wiljandist sõitis ta Wāndrasse, et seal Pärnu Eesti Põllumeeste Seltsi koosolekust jällegi osa wotta, külmetas teel uueste ja jäi sooja tōbesse raskestes haigeks. Tohtrite puuduse pärast maal ei wōinud omaksed nōnda hoolt kanda, kuidas tōbi oleks tarwitanud. Dr. Kōler käis Wiljandist paari korda küll haiget waatamas, aga et selle peale haige jälle tohtri abita jäi, ei mõjunud need käigid palju. Tōbi läks ifka pahemaks, kunni wiimaks 7 Mārtsi hommikul Jakobsoni eluküünla kustutas.

Tennu tiivul lendas see sõnum üle
Gesti maa laiale. Kohkudes kuulsiwad kõik
seda ootamata teadaandmist, mida kuuldes
laulid õhtas:

„Jakobson on furnud!“ kõlas meil

Põhjatama leinawaluga.

„Jakobson on furnud!“ kaeban teile,

Tõe sõbrad, õhtaw isamaa.

Kodumaal nüüd kajab nutu kaha,

Kajab Gesti rajast rajani,

Gesti pojad, Gesti tütreid puha

Kurtwad leinal kauge ajani!

Kui tunded walu üle jälle pisut wõitu
saiwad, hakati enamiste igal pool matuste
wasta walmistama. Ehk küll teed kõige
sandinad ja ilmad wäga wihmased oliwad,
woolas ometi ligidalt ja kaugelt inimesi
sadandete ja tuhandete kaupa kokku oma
wägewat wõitlejat wiimast korda waatama
ja teda hauda saatma, mis teda ta oma
Kurgja päriskohta kenas kuusosalgukeses
ootas, kuhu ennegi ju tema omaksid maetud.
Peaaegu kõik Gesti seltsid, Gesti üliõpilased,
mitmed Aleksandri kooli abikomiteed, aja-
lehtede toimetused j. n. e. oliwad oma saandi-

fud pürgadega Jakobsoni hauale saatnud. Uga mitte üksi Gesti rahwa, waid ka Wenelaste, Lätlaste ja Soomlaste poolt tuliwad matufelle saadikud, ehk läkitadi telegrammid ja pärjad. Ei ole meie maal ühtki matust olnud, kellest nii määratumaal möödul oja wõetud kui Jakobsoni matustest 15 Märtsi kuu päewal 1882. Peaaegu pool päewa peeti haul leinakõnesid ja haud ise kaeti kõrge pürgade kuhjaga, mis igast küljest sinna kokku toodud. Sa wäga mitmes paigas Gesti maal helistati jell päewal kirikufellasid ja peeti leinakoosolekuid. Jakobsoni surm oli nii sügawa haawa löönud, et palju selle kibedust esmalt sugugi ära kannatada ei arwanud jaksawat. Noored ja wanad, mehed ja naesed walasiwad tema haul walusaid leinapisaraid; kibedaste kurtsiwad nad, ilma et oma walule karastawat tröösti oleksiwad saanud.

Kewadine päewa paiste ja wihmuke nägi Jakobsoni awatud haura ääres pika tülitsemise järele erakonnad ühele teisele kätt andmas ja jeda wahet unustamas,

mis kaua wendi ühest teisest lahutanud. Uueste tuli wendadelle meelde, et kõik, kes wennaks loodud, wennalikult peawad elama ja et kõigil oma püüdmites, kui ka teed mitmesugused, siis ometi ühesugune siht: isamaa ja rahwa õnne taganõudmine. Uus ühendus tõusis kalmukünkal ilmsiks, ühendus, mis kalli hinnaga ja otsamatumate ohwriga ostetud, ühendus, mis lootuse järele kaua saab kestma. Ja selle ühenduse wilja võib juba nähagi: jälle peab Gestlane Gestlast Gestlaseks, jälle sõbraks ja wennaks. Kaswagu siis kallis ühtesobimine rahwa liikmete wahel ikka enam ja enam!

Lööme lõpeks weel korra filmad Jakobsoni üleüldise tegewuse peale ja paneme seda tähele.

Jakobsoni töö oli väga mitmekesine. Enamiste igal töowäljal sammus tema ja katsus seal wagu ajada. Koolipõllul algas ta oma tegewust koolidelle kõlblikka kooliraamatuid ja õpikirju muretsedes ja koolide

olu selle läbi parandades. Koolipõllust astus ta laewa meeste juurde ja katsus Eesti rahwa seas laewade ehitamist ja kauplemist wõeraste maadega elusse äratada. Seda soowi pandi alles mõne aja pärast tähele ja näidati teuga üles, et külwatud seeme maad leidnud: Tallinna ajutati eeltähendatud ettevõtmise tarwis „Einda“ selts, kes aga siia maale oma ülesannet ometi weel ei ole jaksanud niisugusel moodsul täita kui see peaks sündima. — Näitemängude väljal peab teda esimeste sekka arvama, kes oma jala sinna on tõstnud ja rahwalle algupäralise, politikalise näitemängu toimetanud, ja teisi selle välja harimisele kutsunud. — Tähtsamat tööd on tema laulmise põllul teinud; tema awaldatud lauluwiisid on enamiste kõik rahwalle armsaks ja kalliks saanud ja väga mitmes paigas heliseb nende kaunis kõla. Mitmed neist on üle maa tuttawad ja kuulda ke kõigilt kooridelt. Tema wiimne toode lauluwiiside arwu kaswata- mises on siia maale weel päewa-walgelle jõudmata. — Paremat tähelepanemist nõuab

tema tegewus põllutöös. Mitte üksnes ei ole ta kirjadest põllutöö edenemist uurinud, ei, ise on ta seda mitmelt wäljanäitufelt ja paigast oma filmaga waatamas käinud. Nii käis ta Pärnu ja Wiljandi Eesti Põllumeeste Seltsi saate peale üleüldisel Soome wäljanäitufel Helsingis 1876 ja wöttis Wiljandi Põllumeeste Seltsi saadikuna Riias 1881 põllumeeste kongressist wsa. Wäljanäitufi pani ta isegi Pärnu Põllumeeste Seltsis toime, keda ta oma Wändrasse asumisest saadik elu otsani juhatas. Ta Wiljandis andis tema Wiljandi Põllumeeste Seltsile nõuu seltsimaja hakata ehitama. Ettewõtmise otsuseks tegemise järele wöttis ta ehituse juhutamise oma kätte ja saatis seda, ehk küll nii mitme puudusega ja takistusega pidi wõitlema, ometi jõudjaste edasi. Siiski ei olnud temal õnne töö lõpetust oma filmaga näha; maja ehitus wiitis weel nii kaua aega, et enam kui pool aastat pärast tema põhjendaja surma 8. Oktobri kuupäewol 1882 ehituse ruumid sisse wõidi õnnistada Wiljandi maa ja rahwa põllu-

tööd edendama. — Kõige tähtsam ja kõige rohkem mõjunud on aga tema töö politika põllul. Tema on ajakirjandust elustanud ja rahwast politikalale kaswatanud, nii et endine laisk olek ära on kadunud ja isamaaline waimustus asemelle astunud. Sakala ilmumiseft saadik on osawõtmine isamaalistest asjust igal pool elawamaks läinud, uued püüdmised, uued nõudmised igal pool ilmunud. Sulgale rahwalle on otsegu teine waim siise tulnud, mis neid igal pool taga kihutab. — Üleüldse wõime ütelda, et Saakobsoni külwatud seeme palju wilja on kannud ja edaspidigi weel kannab. Tema on kogu ni uue tee laanest läbi raiunud, kus nüüd palju waimustusega edasi sammuwad; tema on tööriistad kätte annud, kellega järeletulejaid uusi sihtisid edasi ajawad, kus tarwis näewad olewat. Tema on lõkke põlema pannud, mis kangeste loidab ja mõndagi oma ohwriks neelab. Enam kui aastakümned ja aastasajad endisel ajal on tema Gesti elu muutnud, wanad käsitused

ümber lükanud ja hoopis uued asemelle
pannud. Ühelt poolt oma elu ajal juma-
likul wiisil auustatud ja taewasse tõstetud,
teiselt poolt wihatud ja helwetille mõistetud,
mäletab Eesti ajalugu tema mine jääda-
waste.

Johann Woldemar Jannsen.

Gesti väikest kirjandust tähele pannes ei filma me üht inimestki, kes tema kasvatamise ja edendamise eest nii suurel määral tööd on teinud ja kirjandust ennast oma toodetega nii rohkesti rikastanud kui Johann Woldemar Jannsen. Enam kui 35 aastat on „postipapa“, kudas rahwas teda nimetab, Gesti rahwale waimu wara muret- senud ja selle pika aja sees päratuma kirjalasu walmistanud. Tema elulugu ja tege- wust paneme siin „Gesti Postimehe“ järele lugijatele ette, kes seda tema ajakirjanduse 25 aastase mälestuse päewaks 1881 awal- das. „Gesti Postimees“ kirjutab:

Johann Woldemar Jannsen, kel- lest meie lühedalt kõneleme, sündis, kui Gesti rahwa priius just 40 päewa wanaks oli

saanud, (4. Mail 1819). Koht, kus ta
 Jumala päewa walgust esimest korda näha
 sai, oli Wändra mõisa wesiweski.
 Sinna oli tema isa Adam eneselle pesa
 valmistanud ja pesahoidjaks Suurest Jaa-
 nist abikaasa toonud. Ta ise oli päris
 Wändra mees. Abikaasa isa oli pärast

J. W. Jannsen,

sünd. 4 Mail 1819.

ka laste juure Wändrasse elama tulnud.
 Teda on meie Johann Woldemar ka weel
 esimeses lapse eas näinud ja temast uduse
 mälestuse alal hoidnud. See tema wana
 isa oli oma ameti poolest kangur. Tema

Kätetööst tehti väikeselle Johann Woldemarile finine kuub ja esimesed püksid mälestuseks ja see iga poisilapse elus nii suur ja tähtjas asi ei ole ka wana isa mälestust tema meelest mitte lastnud ära kaduda.

Ristiisa oli mölder oma esimesele pojale mõisa herra major von Dittmari palunud. Palvus oli lahkeste wasta wõetud ja lapsele ristiisa nimi „Woldemar“ antud. Ristiisa juures käis pois pärašt sagedaste wõeraks. Möldril oli sagedaste mõisa jahu wiia ja ta wõttis poja siis kaasa. Wana herra oli ristipoja wasta wäga lahke ja ajas hea meelega terase poisi juttu.

Kui laps wiis aastat wanaks oli saanud, wõttis isa just poja sündimise päewal tema jälle mõisa kaasa. Seal küsis „wana herra“: „Koh Woldemar, kas tead ka, kui wana sa oled?“ — Uhkelt ja rõõmsalt kostis pois: „Wiis aastat.“

Ka tema paar aastat wanema õega tegiwad mõisa herra ja proua tihti nalja. Temale lapsukesele oli Zumal wäga kauni

ja ilusa näu annud. Kallja heites ütles mõisa proua mõnda korda möldri naesele: „Bahetame õige tütreä ära! Sinu oma on palju ilusam kui minu oma.“ — See kena lapsuke suri aga wara ära, kui ta alles 10 aastat oli wanaks saanud. Wennial oli temast wäga kahju. Tema surm lõi poisikesse südamele esimese haawa, mis temale eluajaks on meelde jäänud.

Dma esimest poega Johann Woldemari armastawad wanemad suure armastusega. Aga nende armastus ei olnud siiski mitte pärdiku armastus, waid omas armastuses ei unustanud nad püha kirja sõna mitte ära: Kes oma poega armastab, see karistab teda aegsaste. Wallatusele tarwitati witsa rohks, kui seda tarwis oli. Siiski kerge ei olnud isal mitte pojale teenitud palka kaseokstega kätte maksta. Lapse nutt ja karjumine tegiwad tall pea südame pehmeks. Seda oli pois tähele pannud ja iga kord, kui isa teda külma sauna tahtis wiia, hakkas ta mehe wiisi nutma ja karjuma. Isa käest jäi siis ka nii mõni kord teenitud palk maksmata.

Uga seda kindlam oli ema. Tema ees ei maksnud poisi nutu ja karjumise kavalus midagi. Siiski sellepärast ei olnud ema poisile mitte vähem armast kui isa. Kui ema haigeks, oli väike poeg väga kurw, unustas mängu ja lusti pidamise ära ja nuker meel ja wesiwad filmad tunnistasiwad, kui armast temale ema oli.

Seitse eluaastat läksiwad noorel Johann Woldeमारil rõõmsaste isa hoole ja ema armastuse all mööda. Sell ajal pani ta ka kindla põhja omale rahwa tundmiselle. Westkile tuli rahwast hulga kaupa. Et kõik ühe korraga ei wõinud walmis saada, siis pidiwad wana möldri seaduse järele: „Kes warem tuleb, warem korra saab“, hiljem tulejad kordadootama jääma. Westkliste tuba oli sage daste westkilisi täis. Ajawiiteks puhuti muidugi juttu. Tutu kõige terasem tähelepainija oli aga „möldri Tuku“, kudas poisinimetati. Westkliste tuba oli poisikesele kõige armisam koht. Maljaks ütles pärast rahwa ajalehe toimetaja seda tuba omaks suurt kooliks.

Siin õppis ta rahwa suust rahwa keelt. Siin sai ta tutwaks rahwa kõneviisidega, siin kuulis ta, kuidas rahwas mõtleb ja arwab. Siin saiwad tema meelde wanad rahwa jutud wajutatud ja tema rahwa kombete ja tarkuse sõnadega tutwaks tehtud. Kui ta pärast rahwa wiisil oskas jutustada ja kirjutada, siis on wistist selle tarwis põhi ise weskiliste tuas pandud.

Seitsmenda aastaga läks noore Janneni elu kohalt teiseks kui ta senni oli olnud. 4^{mal} Mail 1826 sai tema 7 aastat wanaks ja sellesama kuu 26^{mal} päewal pani tema isa käed risti rinde peale. Isa suremise tunnil oli pois just oma luuga wainule mängima läinud. Säreletulija tüdruk hõikas kaugele: „Tule koju, — isa suri.“ Pois kuulis: Tule koju, — isa suri, — ja ehmatas ära, sest luba küsimata oli ta wainule läinud ja arwas nüüd, et teda nuhtluselle kutsutakse. Kui ta aru sai, et isa ära surnud, oli poisikese esimene mõte, kes weel surma kibedat tähendust ei tunnud, õige hea arwates, et nüüd

nuhtlus jääb tulemata. Mis tema isaga oli kaudanud, sai temale pea selgeks. Mõni aeg pärast isa surma läks ema teisele mehele ja võeras isa andis poisikese kodust ära võeraste juurde Wändra walda, et ta ise eneselle hakkaks leiba teenima. Seal pidi 10 aastane poisike jõuupäralt tööd enese peale võtma, suwel ka lammastega karjas käima.

Kahe aasta pärast võtsivad wanemad tema jälle koju tagasi, ja et ta terane, hea peaga pois ja iseäralikult lauluviihise äraõppimise ja laulmise peale osaw oli, siis pandi tema ka wiimate wana kōstri Kochi juurde kooli. Koolis oli ta wirt õppija, nii et koolmeister temaga wäga rahul oli ja teistele koolipoistele teda eesmärgiks ette seadis. Oma lauluga sai tema ümberkaudu õieti kuulsaks.

Kōstri juures nägi tema Otto Masingi Gesti keeles kirjutatud ajalehtigi ja tall tõusis nõuu lapselikus meeles ka ise Gesti keeli ajalehte kirjutada. Dmast nõuust rääkis ta ka kōstri isandalle. See

ei võinud muud teha kui lapseliku mõtte üle naeratada. Kooli ajal muretseti poisile söök ja riided isa pärandusest, mis 300 rubla suur olnud.

Kui ta kooli õpetuse oli lõpetanud ja pärast seda mõne aja muud ametit pidanud, kelle juures ta usinusega edasi püüdis õppida, seati tema wiimate, kui wana kõster Koch ametist lahti lastud, Wändra kõstriks ja ta klaasi wabriku kooli koolmeistriks. Sell ajal sai ta tutwaks wana kõstri Kochi wenna majas, kes mõisas piimarentnikuks oli. Siit kosis ta eneselle noorema tütre Emilia abikaasaks.

Kätte usutud ametit andsiwad noorele kõstrile ja koolmeistrille oma jagu tööd, aga siiski ei jätnud temale see mõte ei ööd ega päewa rahu, kudas ta suuremal mõõdul oma rahwa harimise ja elu parandamise kohta võiks tööd teha. Raua mõeldes ja asju kõigilt poolt läbi katsudes wöttis ta wiimate nõuiks riigivalitsusele palwekirja saata ja luba paluda, et ta ajalehte Eesti

keeles mõiks wälja anda. See sündis aastal 1845.

Palwefirja peale tuli küll wastus, aga palutud luba jäi tulemata. Wiis aastat ootas ta nüüd ja saatis siis uue palwefirja sellesama palwega riigi walitsusele. Ka selle firja peale tuli wastuseks see otfus: „Si ole weel paras aeg seesuguse ettemõtmise tarwis.“

Selljamal ajal, aastal 1848, hakkas Zannsen oma „Sõnumetoojat“ wälja andma. Sga aasta tuli üks raamat wälja. Kui juure rõõmu ja tänuga neid raamatuid wasta wõeti, teab igauks wanim inimene. Nende raamatute wäljandmise tarwis laenas temale tema heategija ja ristiiisa major v. Dittmar 300 rubla. Kui herra oli ära furnud, läks Zannsen lese proua juure laenatud raha ära maksma ja temale oma südamelikku tänu üttelema. Proua waatas kadunud majori herra raamatutes järele ja leidis, et selle wõlasummale herra kriipsu oli peale tõmmanud. Sellepärast ei tahtnud proua

raha wasta wõtta, ja kui Jannsen tõendas, et wõlg wististe mitte weel ei olnud ära maksetud, ütles helde proua: „No, siis wõtke see summa ke ristiisa kingituseks eneselle.“

1851^{teni} aastani jäi Jannsen kōstri ja koolmeistri ametisse Wändrasse. Nimetatud aastal jättis ta aga kodu Sumalaga ja läks abikaasaga ja lastega Pärnu linna elama, kus ta sealse rahwakooli koolmeistriks heitis. Siin sai tema aastal 1857, kui Keiser Aleksander II. oli trooni peale astunud, ammu igatsatud lüa kätte, et ta Eesti ajalehte wõiks wälja anda. Oma ettewõtmise tõeks tegemiseks oli ta kahe raamatutrükkijaga, Bormiga Pärnus ja Laakmanniga Tartus hakanud kirju wahetama ja nõuu pidama. Mõlemad mehed oliwad selle peale walitjusele palwekirjad saatnud ja Eesti ajalehe wäljaandmise luba palunud.

Mõlematele anti soowitud luba, ja nüüd tahtsiwad mõlemad Jannseni ajalehe toimetajaks. Et ta aga oma koolmeistri ametit Pärnus mitte ei tahtnud maha jätta, wõttis

ta nõuiks Pärnusse jääda ja „Pärnu Postimeest“ oma hoole alla võtta. —

Nüüd tuli mehel kibe tööaeg kätte. Päeva oli kooli töö ära teha. Shtu, kui kooli lapsed oliwad koju läinud, võeti Postimees käpile. Pooleni ööni ehk ka weel kauem istus Tannsen kirjutuse puldi ees ja kirjutas, et aga julg suitses, sest üksi pidi ta Postimehe pauna täitma; kaastöölisi oli väga vähe.

Peale selle tarwitasiwad aega ja jõudu ka muud tallitused ja ettevõtmised rahwa harimiseks. Pühapäiwil pärast Sumala teenistust kogusiwad endid koolimajasse mehed ja naesed kokku Tannseni juhatusel all lauluwiisid õppima. Mitmesugused kaunid laulud õpiti siin ja anti waimulikkudes kontsertides suuremale rahwa hulgalegi Eesti keeles kuulda. Rootide ja laulu sõnade muretsemine, laulu õpetamine ja juhatamine oli muidugi Tannseni hool. Nõõmuga wõttis ta kõik selle waewa enese peale ja kandis teda hea meelega.

Tema kirjutatud esimene Pärnu Postimehe number ilmus 5. Juunil 1857. Sellamal aastal ilmus ka Pärnu Postimehe kaksikwenna „Talurahwa Postimehe“ esimene number. Selle ajalehe toimetajad olivad esite praos Willigerode, siis Üksi õpetaja Theol ja wiimate endine Wändra õpetaja Körber. See kaksikwend ei elanud aga mitte kaua, juba lapse eas koristas surm tema ära. Pärnu Postimees jäi alale ja oli tululif mitte üksi lugijatele, waid ka trükkijalle.

Tulust, mis Postimees tõi, ei saanud aga palju midagi tema toimetaja omaks. See pidi wäga wäikese waewapalgaga rahul olema. Mäga mööda läks see temale liiaks, ja et koolmeistri palk wäike oli, laste kaswatamine ja koolitamine aga ikka juuremat kulu tarwitas, wöttis Tannsen wiimaks nõuiks ise ajalehe wäljaandjaks heita ja kahju ja kasu ise kanda. Selle tarwis andis ta siis koolmeistri ameti käest ära ja asus Tartusse elama. Siin ühendas ta ennast oma wana, tuttawa raamatu trük-

kijaga. 1. Januaril 1864 ilmus Jannseni oma uus ajaleht „Gesti Postimehe“ nime all. Sellega oli tema ettevõtmine täieste korda läinud ja sest saadik on ta wäsimata jõuga oma ajalehe kallal tööd teinud, kuni wiimaks wiimaste aastate riiud ja tülid ka tema jõu murdsiwad ja ja halwatus teda sundis sulge käest ära panema ja kõik tööd kōrwale jätma.

Postimehe toimetuse kōrwal leidis Jannsen ka Tartus aega muud tarwilisi toimetusi ära toimetada. 1865 aastal asutas ta ühes 24 teise Gesti meestega, keda ta waimustanud, e si m e s e G e s t i s e l t s i, Tartu lauluseltsi „Wanemuine“. See äralikult laulu edendamiseks, nimelt meeste-foori laulu äratamiseks, mis jenni Gesti rahwa seas tundmata oli, sai see selts asutatud, aga see mõte oli ülepea juhiks, et selts üleüldise rahwa harimise eest pidi hoolt kandma, mis tarwis seltsi kuuõhtud seati, kus kōffu tulnud rahwalle õpetlikud kõned peeti. Esiotsja pidas Jannsen need

kõned enamiste üksi, kurni pärast ka teisi mehi leiti, kes jeda waewa eneste peale wõtswad.

Seltsi asutusel oli Tannsenil aga ka weel nõuu üht kogu elule äratada, kes Eesti rahwa 50-aastase priiuse mälestuse päewa pidamist kui terve selts enese hoole alla wõtaks, mis ühel ainsal mehel naljalt wõimalik ei olnud. Seda täitis ka pärast „Wanemuise“ selts, kelle president Tannsen pea 15 aastat oli. 1869 aastal peeti see esimene Eesti rahwa üleüldine laulupidu tutwal, ilusal ja lõbusal wiisil ära.

Tannsen, kes ju nooremehe eas ka Soome maal oli käinud, sai warakult „Soome sillagi,“ see on Soome-Eesti sõbruse tähtsusest aru, ja nõnda sündis, et selle esimesel Eesti pidul esimest korda mitmed Soome wennad Eesti rahwalikust röömust osa wõtma tuliwad. Sell ajal sai mõnigi tähtis sõna ja mõned põhjendawad mõtted, mis pärast poole wilja kannud, Tannseni katuse all õpetatud Eesti ja Soome wendade wahel läbi räägitud. —

Põllu pidamise edendamiseks andis Jannsen 1869 aastal oma „Gesti Põllumehe“ välja ja aasta pärast seda asutas ta esimese Gesti põllumeeste seltsi, „Tartu Gesti põllumeeste seltsi,“ kelle presidendi ametit ta neli aastat pidas, niisama kui tema ka Võru pool asunud Gesti põllumeeste seltsi esiotja juhatas.

Nii „Gesti Postimees.“ Meie arwame tarwilikuks tema tegewuse, nimelt kirjandliku tegewuse üle weel pisut pikemalt kõneleda, kellest ülemal nimetatud leht nii wähä lausub, ehk see küll Jannseni kõige kuulsamaks on teinud.

Esimesi sammusid kirjanduse põllul hakkas J. W. Jannsen neljandama aastakümne algusel käima. Sell ajal oli Gesti kirjandus peaaegu täieste umbrohus. D. W. Masing oli küll katsunud rada raiuda, aga tema jõud rauges enne kui sihile sai. Tema surma järel kaebas ja kurtis Gesti kirjandus töötegitajad. Mitu head aastat kulusiwad ära, enne kui grahw Manuteuffel ja Kreuzwald kae tööle paniwad. Palju ei

tahtnud nende uus ilmalik seeme efiotja ometi mitte idaneda.

Siia maale oli Gesti kirjanduses pea-aegu üksnes waimulikku toitu valmistatud. Sedasama teed katsus Zannsengi käia. Tema pani wäga palju laulusid Saksa keelest Gesti keelde ümber, seadis nad siis folku ja punus wiimaks raamatuks. Pea selle järele ilmusiwad need 1845 tema esimesena kirjatööna Tartus Laakmanni juures trükist järgmise nime all: „Siioni laulu kannel ehk 333 uut waimulikku laulu“, esimene jagu. Järgmine jagu astus rahwa silma ette kahetja aastat hiljem, aastal 1853 ja sisaldas 315 laulu. Kõige wiimne — kolmas — jagu peasis trükist alles 1860 wälja; tema tõi rahwalle 355 laulu.

Siioni laulu kandlid wõeti ütlemata lahkeste wasta. Glawalt, selgelt ja aru saada-walt oliwad laulud kirjutatud ja läksiwad sellepärast igaihe meelest armsaks, kes neid luges. Eühikese ajaga lõpes esimene trükk ja nüüd ilmus uus trükk uue trüki peale. Kui mõnda korda neid siia maale ülepea

trükitud, ei wõi peale Laakmanni trükitoja keegi ütelda. Laakmann on uusi trükkisid küll alati rahwa kätte saatnud, aga trüki korda ei ole tema iialgi nimetanud, mis temal ju mõne eksemplari maksaks. Sellepärast wana trüki nime peal hoolega edasi tunni täna päewani. Weldakse, et kui Laakmann midagi muud Gesti keeles ei oleks trükinud, „Siioni laulu kandleid“ juba üksi tema rikkaks oleksiwad teinud. Nende kirjutaja, kes nad Gesti kirjanduse uinumise ajal maailma saatis, on aga nende walmistamise ja edaspidiste trükkide õiguste eest kogu ni pisut maksu saanud. Ei wõinud esimese jau trükkimise ajal keegi, ei Tannsen ise ega teised seda mõelda, et „Kandleid“ nii armsaks ja otsitawaks mänguriistaks kõigele Gesti rahwalle saaksiwad.

Ülepea wõime tähendada, et kui piibli, katekismuse, lauluraamatu j. n. e. maha arwame, siis „Siioni laulu kannelt“ Gesti keeles kõige rohkem korda trükitud ja kõige enam wälja lautatud raamatuks wõib nimetada. Tõukate ja kehate, peremeeste

ja sulaste juurest võib teda pea igal pool leida. Pauluraamatu kõrwas on „Siioni laulu kannel“ alati esimene, mida waimulikkude laulude lugijad ehk lauljad kätte wõtawad. Rõõmu ja kurbduse tundidel, pidul ja tööpäewadel kõlawad ikka „Siioni laulu kandligi“ laulud. Gided ja taadid oskawad neid tihti tosinate kaupa peast. Igas kohas on nad lahked wõerad, kellele alati ruumi antakse.

Kord forralt sai Zannsen ikka paremini aru, et töötegemisest waimulikul wäljal küll ei ole, waid kui rahwalle, kes sell ajal weel walgustusest eemal rändas, nihkumist ja edenemist peab tulema, siis ilmalikku kirjanduse wälja tarwis harida ja sinna seemet külwada, nagu omal ajal Masing seda teinud ja hiljuti Krenzwaldi kätt tööle pannud. Selle nõuu kordasaatmiseks pidas ta kõige tululisemaks Gestlastele, kelle 1825 saadik enam ajalehte ei olnud, uut ajalehte muretsema. Aga nagu enne tähendatud, ei antud talle seda luba mitte.

Mis aga ühel wiisil wõimalik ei olnud, tahtis ta teisel kombel forda jaata.

Tema arwas kõige tulusamaks iga aasta üht suuremat raamatut kirjutada, seda õpetliskude ja lõbusate juttudega täita ja ajalehe asemel rahwa kätte läkitada. Pea alustas ta tööd. Mõne aja pärast jõudis uus kirjaline toode käsikirjas Tartus Laakmanni kätte, kelle trükikojast see siis 1848 ilmus. See raamat oli Tannseni hiljem nii tuttavaks saanud „Sõnumetooja sell aastal 1848. Ohk: Nut ja wana Maa rahwa rõõmiks ja õpetuseks.“ Neli aastat wõis ta oma ettevõtmist sell kombel toimetada, nagu ta seda nõuiks wõtnud. Nii ilmus 1849 „Sõnumetooja“ teine, 1850 kolmas ja 1851 neljas jagu. Siis aga astusiwad mitmesugused takistused teele ette, mis Sõnumetooja ilmumise mitmeks aastaks seisma paniwad. Raskest ajad oliwad algamas. Meeled ja waimud oliwad terwel Euroopa maal 1848 ja 1849 aasta juhtumisest saadik weel keemas. Tüli ja pahanduse tõusmist kardeti igal pool. Kitsad

wärawad tehti kindlamaks. Peale selle peasis aga pea sõja tuli põlema. Waenlased waritsesiwad siin ja seal riigi rajadel ja katsusiwad kahju teha, kus iganes wõimalik. Kauplemine seisis kammitšas; raha ei tulnud rahwalle kufagilt. Sellepärast ei saanud siis „Sõnumetooja“ ka mahti õigel ajal lugijate filmade ette astuda. Wiies jagu wõis jell wiisil alles 1856 wälja tulla, mill meile jälle paremad päewad tagasi jõudsiwad: Keiser Aleksander II. astus oma isa Nikolai I. surma järele Wene trooni peale, lõpetas warsti pikalise ja ränga Krimmi sõja ning muutis rahwa eluforda wäga mitmest tükist paremaks. — Õigel ajal astus kuueski jagu 1857 päewa walgelle. Särgmisel jaul algas aga jällegi wõitlemine takistustega. Need oliwad ometi enam sifemised kui wälimised. Kuuendama jaul awaldamise aastal sai Zannsen pika ootuse järele ajalehe luga kätte ja hakkas nüüd selle kallal tööle. Et peale selle weel kooli tööd pidi tegema, nappus „Sõnumetooja“ kirjutuse jauls aeg ära. Seitmes „Sõnu-

metooja" peasis alles 1860 trüfist. Ujafirjandlik töö ei annud mahti palju muud tööd enam edasi teha: seitsmendamajauga lõpes siis „Sõnumetoojate" väljatulemine. 1869 trüfiti küll weel „Eesti Postimehe õhtukõned ehk Sõnumetooja uus liisa" Jannseni nime all, aga see ei ole ometi mitte tema oma, waid tütre Koidula kirjutatud. 1872 jaadeti muist esimeste „Sõnumetoojate" jagude lugusid „Sõnumetooja jutude" nimel uueste maailma.

Radus keel ja rahwaline kõnewiis, kairnid jutustused ja lõbusad naljatused töiwad „Sõnumetoojatele" palju sõpru. Igas majas wõeti neid lahkeste wasta. Esimese „Sõnumetooja" jauga astus Jannsen oma edespidise kirjaniku kuulsuse tee peale. Tema ja ta „Sõnumetooja" kohta kirjutas järgmisel aastal Tartu Spetatud Seltsi toimetatud „Maa rahwa Kalender:" Meie ei ole jenni ajani weel midagi Wändra kantrist (Jannsenist) kuulnud ega tea, kas Wändra kantrit on wõi ei ole ehk mis Wändra kantri nimi on, aga seda raamatut oleme

läbi lugenud ja võime temast tunnistust anda, et tema maa rahwalle tark ja mõistlik sõnumetooja ehk kuulutaja on. Selle raamatufese läbi oleme Wändra kantriga tuttawaks saanud ja pakume temale kui heale sõbrale kätt j. n. e." — Spetaja Eisen Schmidt ütleb „Sõnumetoojate“ kohta: „Nende ridade kirjutaja oli siis (ilmumise ajal) alles laps, aga ta mäletab väga hästi, kudas tema sündimise külas need raamatud käest kätte käiswad ja ettelugija ümber wanad ja noored kokku tuliwad „Sõnumetooja“ ilusaid jutustusi kuulama j. n. e. — „Meeljuhataja“ (II, 5. 1880) ütleb: „Kus maal raamatukogud asutatud ja Martsoni Moran-diini mitte ees otsas ei seisa, seal küsitakse ikka kõige pealt „Sõnumetoojaid.“ — Ülepea võib ütelda, et „Sõnumetoojad“ rahwas seas nii palju lugijaid leidnud kui vähä muid wanema ja uuema aja raamatuid. Iga wanem inimene teab mõndagi kõneleda, kui koguni suur puudus Sõnumetooja väljatulemise ajal muist raamatuteft oli. Sa kui ka meie päwil nii rohkeste uusi raa-

matuid awaldatakse, loetakse siiski jagedaste „Sõnumetoojaid“ hoopis kangema isuga kui praegusi toodeid.

„Sõnumetoojate kirjutuse kõrwal ei jät-
nud Tannsen waimulikku kirjanduse tööpõldu
hooletse sisse. Enne juba nimetasime tema
„Siioni laulu kandli“ jätkamist 1853. Sell-
samal aastal tehti trükimajas tema suur
„Ensa Euteruse igapäewane Usu õpe-
tus ja kinnitus“, esimene jagu walmis,
mida ta Euteruse kirjadest ümber pannud.
Teine sellesama aastane waimulik toode oli
„Lauapäewa õhtune külaline“, esimene
õhtu, kelles ta seletusi ja jutustusi waimu-
likult wäljalt oma lugijate ette kandis. —
1859 walmistas ta pikema aja pärast jälle
waimuliku raamatu. See oli „Siioni
ohwri altar. Uued laulud ja palwed“,
esimene jagu. Teine jagu peasis 1862
maailma ja sisaldas lauarahwa laulusid ja
palweid. Mõlemad jaud on rahwa seas
jällegi väga laheket wastawõtmist leidnud
ja mitu korda trükitud, kelle arw aga Paat-

manni trükimaja alashoidliku meele pärast lugijatele teadmataks jäänud.

Oma „Siioni laulu kandliga“ oli Jannsen luuletuse põllule astunud ja siin palju tööd teinud. Nüüd sammus ta aga waimulikult wäljalt ilmalikule wäljale ja hakkas ilmalikkagi laulusid walmistama. Suurt puudust tunti sell ajal häist lauludest ja lauluwiisidest. Jannsen, kes laulu südamest armastas, katsus nii palju kui wõimalik laulmist edendada. Ta kutsus noored mehed ja tüdrukud kokku ja hakkas neile laulusid õpetama. Nii wõis ta siiski laulu üksnes oma ligikonnas edendada, aga mitte kaugemal. Et rahwast igal pool laulule äratada, siis pidi ta jälle raamatuid muu- retsema. Tema wõttis kõige tuttawamad Saksa rahwa laulud ette ja pani nad Eesti keelde ümber. Kudas ta esiotsa kuulutas, pidi sell kombel neid wiisjada ilmuma. Esimese osa oma tööst saatis ta 1860 rahwa kätte. See oli tuttav „Eesti Paulik“, esimene jagu, mis 125 laulu sisaldas. Ette- wõtmisele nähikse wist taistusi tulnud olemat;

„Gesti Pauliku“ esimene jagu jäi esimeseks jauts ja wiiesaja 375 laulu ei ole tänapäewani Gesti koore sees päewa walget näha jõudnud. 1862 jõudis „Gesti Paulikulle“ „Gesti Pauliku wiisiraamat. 120 uut laulu wiisi“ järele. Kui ka laulud ja nende wiisid enamiste kõik wõeralt pinnalt Gesti wäljale on istutatud ja laulud ise uuema aja luulekunsti nõudmisi iga pidi täieste ei täida, on wäga palju neist ometi rahwa seka tunginud ja suur jagu kõlab praegugi weel rahwa suus. Tannsen on osanud wõerast koort neil ümbert ära wõtta ja Gesti koort asemelle panna ja nii on siis mitmelle laulule niisama armast aset antud nagu rahwa omadelle. Hiljemal ajal kirjutas Tannsen weel paari noodiraamatut. Need oliwad „Koorilaulja“ ja „50 aastase Suubelipüha laulud,“ mis Gesti rahwa 50 aastaseks wabaks lastmise mälestuseks peetawa Gesti esimeseks laulu- piduks 1869 trükiti.

Muudest Tannseni kirjutatud raamatuteist nimetame siin weel „Püssipapa esi-

mesed küla jutud külarahwalle," esimene õhtu, 1854. Raamat on umbes allesama eeskawa järele toimetatud nagu „Sõnumetoojad.“ Tema järgmised „õhtud“ jäiwad ometi lugijate silma ette tulemata. Laste jaoks toimetas ta 1865 „Eesti Lasterõõmu.“ — „Perúamaa wiimne Inka“ aga, mis warsti selle järele trükiti, on Koidula töö. Sedasama peab ka teistest hiljem Tannseni nimel wälja antud tähtsatest raamatutest ütleva, nagu: „Eesti Postimehe õhtukõned,“ Suudit ehi Samaika saare wiimised Maroonlased,“ ja Martiniiko ja Korsika.“ Õhtunad küll Tannseni nime kannawad, on nad ometi Koidula kirjutatud, kes oma nimel raamatuid ei tahtnud awaldada.

Tseäranis laialdane tööpõld ja rohke tegevus algas Tannsenil 1857, mill tema luba sai „Pärnu Postimeest“ wälja hakata andma ja mill ta 5. Juuni kuu päewal esimese numbriga maailma ette saatis. Esimesel aastal ei ilmunud enam kui 26 nummert; järgmise aastal anti neid 27st

peale hakates edasi kunni 52. Juuli kuuga algas uus aasta ja Postimees hakkas jälle nummer ühega peale. Nii kestis lugu kunni 1860 aasta hakatuseni, mill wanale rehnungille ots peale tehti ja aastat Jaanuariga ja nummer ühega alustati. Kui 1881 Postimehe 25 aastast pidupäewa peeti, siis tuleb seda nii mõista, et Postimehe esimene pool aastakäiku ja wiimase aasta pool täieks arwatakse; muidu tuleks 24 wälja.

Raste ja ränk oli esiotsa ajakirjandlik tegewus. Kõik töö seisis toimetaja õlade peal; kaastöölisi oli koguni wähä. Tannen sai õige pisut toetust wäljast poolt. Wäsimata meelega aga tegi ta tööd edasi ja autas 1861 „Pärnu Postimehele“ koguni lisalehe: „Paganate õõ ja koit ehk Missioni leht.“ Lehe sisaldust tunnistas juba selgeste kätte; sellepärast pole meil siis ka tarwis tema üle pikemalt seletust anda.

„Pärnu Postimehe“ kene keel ja mõnus sisaldus tõi lehele ikka rohkem lugijaid.

Nimelt kaswis aga nende hull, kui kassikwend „Talurahwa Postimees“ Tartus endise Wändra õpetaja Kõrberi läbi oma elufäitu lõpetas. Et „Pärnu Postimees“ aga trükkirja Bormi omandus oli, ei tulnud Tannsenille tema suuremast lugijate arvust palju kasu. Ta wõttis sellepärast nõuiks iseeneselle lehte muretseda ja seda oma kuluga wälja andma hakata, et oma töö ja waewa eest rohkem saaks. Pea andis ta riigiwalitsusele palwefirjad sisse. 1863 aasta lõpul oli tall luba käes ja ta läkitas Tartust Laakmanni juurest uue lehe kuulutused wälja. „Pärnu Postimehes“ ei lastnud Borm aga sõnagi nimetada, et Tannsen Pärnu Postimehe toimetuse maha paneb ja ise uut lehte wälja hakkab andma. Lugijad ei pidanud sest midagi teadma. Borm kartis uuest lehest ja Tannseni lahkumisest oma tehele rohkem kahju tulewat; sellepärast tegi ta nõnda, et kõik arwaksiwad Tannseni uuel aastal lehte edasi toimetawat. Kord forralt peasis pettus ometi päewawalgelle. Nii salamahiti kui Borm kõik ka pidas ja

uue toimetajagi ametisše pani, puutus sõnum
siiski ühe ja teise kõrwu ja üks ja teine
ruttas Zannseni uue lehe sõbraks. Lorenz=
sonni toimetusel kahanes „Pärnu Postimehe“
lugijate arv wiimaks 500 peale, kelleks
ta täninigi on jäänud.

Nii raske kui Zannsenil ülemal nime=
tatud põhjuste pärast Tartus ettevõtmine
oli, hakkas ta ometi julgeste peale. Tema
töö kaswis aga hulga suuremaks kui enne.
Tema ei olnud mitte üksnes uut ajalehte
„Eesti Postimeest“ kirjutada, mis 1864
esimest aastapäiku algas, waid selle kõrwal ka
weel „Eesti Postimehe Tututuba“ ja
„Missionäri,“ kellest esimene iga nädala,
wiimne iga kahe nädala pärast wälja anti.
Suurt abi saatis temale tütar Koidula,
kelle esimene kirjatöö „Kiwirist“ „Pärnu
Postimehes“ oli awaldatud ja järgmine
toode „Djamölder ja tema minija“
1863 trükitud. Kui hiljem Zannsen haige
kæe pärast ise suuremat enam kirjutada ei
wõinud, siis jäiwad peaaegu kõik järelkirju=
tused tütre hooleks, kes neid kümme aastat

wäsimata waewaga toimetas, ühel hoobil aga ka ise lauludega ja uudisjuttudega tihti postipauna täitis.

Sarnasel kombel kulusiwad esimesed „Eesti Postimehe“ aastad, kes lühikese ajaga Eestlaste ainukeseks healekandjaks sai. Mõne aja pärast lõpes küll tema „Missio-
när,“ aga selle eest oli 1869 tema asemel „Eesti Põllumees“ keda tähtsa juubeli aasta mälestuseks asutati. Umbes sellisamal ajal muutis ka „Eesti Postimees“ ise oma kaju. Tema neljalehelisest numrist tehti suur kaheleheline poognaline number, mida „Tututuaga“ ühendati. Ta Tututuba oli pea rahwa meelest nii armsaks muutunud, et tema ilmumist poogna suuruses igas nädalas nõuti. Tööde hulga pärast toimetuses jäeti leht ometi wana wiisi poolepoognaliseks. Hiljem pandi ta pea Postimehe külge alla, pea jälle lahtiselt, pea kinniselt kõrwa.

Suured tööd sundisiwad Tannseni wiimaks J. Hurti eneselle abiks wõtma ja lisalehe toimetamist tema hooleks jätma. 1871 aasta hakatusel alustas Hurt oma

tegewuust ja awaldas lisalehtedes hulga isamaa piltisid wanast ajast. Need pildid waimustasiwad iga isamaa poega ja paniwad isamaaliste küsimuste üle järel mõtlema. Sjuga loeti linnas ja maal lisalehti, mis tubliste rahwuslisele isetundelle äratafiwad. Aga õnnetuseks ei kestnud niisugune elustus kaua. Mitmesuguste põhjuste pärast pidi J. Hurt juba poole aasta pärast lisalehe toimetamist lõpetama ja selle kirjutamise Jannseni kätte tagasi andma.

Enne Hurti lahkumist oli „Gesti Postimehe“ ja G. R. Jakobsoni wahel juba tüli tõusnud ja wiimne ennast esimese kaastöölisest lahti löönud. Kui nüüd Hurt, kelle isamaalised kirjutused agaraste Gestlaste eest oliwad kostnud, lisalehe kirjutamise käest ära andis, lähenes aeg, kus Jannseni auu taheti wähendada. Siia maale oli Jannsen rahwast nagu silmatera kalliks peetud ja tema wasta kõigis paigus kõige suuremat auu üles tunnistatud. Nüüd aga hakkasiwad kord forralt pahad feeled liifuma ja püüdsiwad juhtumisi koguni iseäralisel wiisil

seletada. Tannsenile pandi süüks, et ta Gestlaste õiguste eest küllalt ei wõidelda ega Gestlaste wastaste wasta mehiseft wälja ei astuda. Süümõistjate eesotsas oli pahandatud Jakobson, kes põhjuste seletamiseks „Neljanda Apokriiwa raamatu“ kirjutas. Siiski ei mõjunud Tannseni wastaste ettemõtmised palju; rahwas ei pannud tõusnud juttudest suurt tähele, waid pidas Tannsenist ikka lugu.

Uastad weeresiwad mööda, ilma et ometi jutu kõminat ära kautada oleksiwad jõudnud. Mehi oli, kes selle eest hoolt kandsiwad, et säde ei kustunud. Nii kestis lugu kunni „Sakala“ ilmumiseni 1878. Mis siia maale salaja õhutatud, pandi nüüd lõffel põlema. „Sakala“ tegi oma pea ülesandeks „Eesti Postimehele“ kõik tema wigadusi kätte näidata ja tema süüfid ette arutada. Esiotsa waatas Tannsen rahulikult pealt, aga kui wiimaks asi liiafs läfs, astus ta platsi. Hullemaks muutis ometi lugu. — Ikka koledamal kombel andis „Sakala“ „Eesti Postimehele“ pihta ja ütles selgema

sõnaga ära, mis tall südame peal kipitas. Igas nädalas ikka „Eesti Postimehe“ hukkamõistmist „Sakala“ poolt kuuldes hakkas palju inimesi aega mööda arvama, et lugu kudagi wiisi tõsi ja „Sakala“ poolt peale pandud süüd õiged wõiksid olla. Suurem jagu jättis nüüd „Eesti Postimehe“ jumalaga ja sammus „Sakala“ poole. „Eesti Postimehe“ lugijate arv, mis sõja ajal 1878 peale 5000 tõusnud, kahanes nüüd rohkest. Küll wõttis Jannsen järgmisel aastal (1879) poja Harry lehele teiseks toimetajaks ja andis lehe kaks korda nädalas wälja, aga palju tulu sest ei tulnud: „Sakala“ ei hoolinud muutusest midagi, waid lõikas pihtha, kus iganes suutis.

Alalised meelehaigused ja ränk südame walu, mida Jannsen wiimasel ajal nii rohkest tunda sai, murdis ta jõu. Tema sai rabanduse 1. Nowembri kuu päewal 1880. Raske löök tegi tema kirjandlikule tegewusele täieste otsa ja pani teda elu ja surmaga wõitlema. Tallinna wiidi ta wäimehe hoole ja arstimise alla, kus ta kõigisuguste abide

waral wäga pikkamisi kosus. Kord korralt tuli terwis jälle tagasi, aga töö jõud oli ja jäi kadunuks. Tallinnas ennast põetades peeti 16. Juunil 1881 tema 25. aastast ajakirjandliku tegevuse mälestuse päewa. Alles 1882 suwel jättis Tannsen Tallinna jumalaga ja wöttis jälle Tartus eluaset. Ette ära nähes, et Tannseni kirjandlik töö lõpenud, anti „Eesti Postimees“ 1881 A. Grenzsteini kätte, kes siis selle aasta lehe toimetas. Pea sai aga Tannseni perekond aru, et kõige kasulikum lehte ära müüa. See sündis ja lehe wäljaandmise õigus langes nüüd 5000 rubla eest raamatutrükkija W. Justi kätte, kes 1882 Dr. K. A. Hermannii „Eesti Postimehe“ toimetajaks palus. Sest saadik lõpesiwad siis ka tülitsemised „Sakala“ ja „Eesti Postimehe“ wahel otsa.

Lõpetuseks weel paar sõna üleüldlikult Tannseni ajakirjandliku töö kohta. Wäga mitmel pool arwatakse, et Tannsen esiotsa palju parem politika mees olnud kui wiimasil ajal; tema „Pärnu Postimehed“

olla hoopis mõnufamad kui „Cesti Postimehe“ seitsmendama aastakümne aastakäigud. See ütlus ei ole ometi mitte õige. Võrdleme „Pärnu Postimehi“ ja „Cesti Postimehe“ esimesi ja viimseid Tannseni toimetatud aastakäikusi, siis näeme peagi, et nende vahel suur waks wahet. „Pärnu Postimehed“ on enam lõbusaks lugemiseks kui politika silmaringi laiendamiseks kirjutatud. Kaunid jutustused on, mis seal lugijat huwitawad. Niisugune politika aga, nagu seda meie päiwil nõutakse, puudub seal täiesti. Isamaalisi küsimusi sügawalt läbi rääkida, nende üle pikemaid juhtkõnesid kirjutada, wastaste wasta wälja astuda ja rahwa õiguste eest seista, — seda otsime peaaegu ilma aegu „Pärnu Postimeeste“ seest. Ilma süüta teated, jutustused, laulud, naljatilgad j. n. e. täidawad lehte. Ka „Cesti Postimehega“ ei olnud esmalt parem lugu. Seal leiame küll juba õige hästi juhtkõnesid, aga suuremalt jault ei ole need siiski muud kui wanade sõnade seletused, ehk kui mitte wanade sõnade sele-

tused, siis ringwaade wõeramaa politika kohta, aga omamaa politikalised juhtkirjad, need pidivad weel ootama, mill päewawalgelle peaseksiwad. Alles aega mööda wõtswad need wiimaste aastate sees aset. Nii ei wõi siis julgugi sõnuda, et Dannsen oma politikaga enam tagasi kui edasi nihkunud.

Tahame Dannseni politikast selget aru kätte saada, siis peame tema politika juhtmõtteid terasemalt tähele panema, kelle järele tema töö kohta üksnes õiget otsust wõib anda. Neid wõtame ehk ühte ainsasse sõnasse kokku ja see sõna on: „Rahu!“ Rahu tahtis Dannsen kõigiga pidada ja tülist ennast eemale hoida. Tema oli wana aja mees, kelle noores põlwes kõik rahwuslikud püüdmised alles surma und magasiwad. Rahwas ei osanud ega saanud sell ajal oma õiguste eest weel ise üles astuda; mis teised seisused rahwa heaks toimetasiwad, sellega pidi rahwas rahul olema. Sarnaste arwamistega elu kohta oli Dannsen üles kaswatatud ja need eneselle otseguisise imenud. Peale selle oli tema ülemate

poolt üksnes head tunda saanud. Neg ja kaswatus tegiwad, et Zannsen mitte sõjariistu peus pidama ei hakanud, waid rahulipu kätte wõttis. Kui aga rahwusline isetunde ärkas ja isamaalised küsimused päewakorrale astusiwad, oli ette näha, et Zannsen nendega hästi korda ei wõinud saada. Tema katsus harjunud kombe järele pikkamiisi ja wagusaste edasi sammuda, kuna küsimused ometi wiledat jooksmist pärisiwad. Tema wiga oli, et ta seda mitte ei jaksanud, ehk õigem ütelda, jaksanud oleks ta, aga see käis tema parema tundmise wasta, sest ta kartis oma arwamise järele kiirest edasitormamisest kasu asemel kahju tulewat ja sääraast segadust sündiwat, kelle seletuseks tema enesel wõimu küll ei mõelnud olewat. See tema rahu armastus oli süüdlane, et hirmus Julesõda tõusis, kelle sarnast waewalt leida, ja teda tema auujärje pealt maha mudasse katsuti kiskuda. Tema ei jõudnud rahwa politikaliste nõudmiste eest nii karedalt wõidelda ja nii tuliselt mõõgaga pihta andes sõja wäljal seista kui

rahwas tema käest nõudis, ja sest sündis siis, et tema politika lapse kingades fondi-
mise ajast päritud kuulsus rahwa seas hak-
kas vähenema.

Tähtsamaks kui Tannseni politikaline töö on teda tema kaunikirjanduse tooded teinud, mida „S. W. Tannseni kirjade“ nime all uueste trükkima hakatud; need on, mis tema mälestust kaua alal hoiavad ja tema tegewust tänuga meelde tuletavad. Tema on rahwalikule kirjandusele, nimelt aga selle keelele põhja pannud, kelle peale tulewgi põli weel võib rajada. Teised enne ja pärast teda on tihti wõeraste kõne-
käänudega ja kõnewiisiga pidanud wõitlema, aga Tannsen on ennast wõimalikult kaugel neist katfunud hoida ja Eesti keelt tema puhtuse ja selguse sees kosutada. Wähä on, kes temale ses tükis järele on osanud astuda. Nii jääb siis tema kirjaniiku tegewus sees, mis temale jäädawat auu ja tänu osaks kannab.

Tannseni kohta kirjutab „Meelejahutaja“ (II, 5; 1880): „Et ta omal ajal ainus

mees oli, kes rahwa waimu piirisid sündsäl wiisil suutis laiendada, sest kiriksandad peale D. W. Masingi ja K. Kõrberi ei tahtnud ega wiitsinud nii palju kui midagi rahwa walgustamiseks kirjapõllul teha, siis polnud see töö iseenesest mõista mitte wäike. . . . Ta laulis, kõneles, kirjutas, õpetas, nii et käsi halwatud, ja kufagil polnud ta tege- mine wiljata. . . . Tema kirjade hull on legion ja kõige suurem kiitus nende kohta on see, et nad mitte raamatupoes ei wedele, waid rahwa käes elawad. ⁴ . . .

„Zannseni kõnewiis on lahe ja kerge mõista; sellepärast loeb rahwas ka nii isuga tema raamatuid. Kaugelt suurem osa tema töödest on Saksa keelest ümber pandud. Meie wõime öelda: Zannseni raamatute sifu on Sakslaste ning koor Zannseni. Siiski peame praegust ütlust pisut muutma; nagu ka Zannsen lainatud sifu on muutnud, ta on wõera sifu meie rahwa kombete ja ka mõtte wiisi peale seadnud, et jagedaste aru ei saa, kas tõlk wõi algupäraline kiri ees on. Meie wõikfime imeks panna, et Zann-

sen oma suurte waimuannetega ning rahwa elutundmistega mitte rohkem algupäralisi tükkisid rahwa elust pole soetanud, kui teadmata oleks, et suur osa tema ajast ajalehe kirjutamise peale ära kulus. Teisels oli rahwa waimu elu sell ajal weel hoopis surnud. Kirjanik oleks pidanud sell ajal teiswastest ja ajaroigastest, kassidest ja lambatalledest, tublimest nahkpükstest ning pajuwõsudest kõnelema ning sõnadelle aiad noodid $\frac{2}{4}$ taktis juurde andma. . . . Tema lõbusad raamatud awatellesiwad noort ning wana lugema, lugemisel kaswis filmaring ning üleüldiselle haridusele silutati teed." —

Meie paneme lõpetuseks weel R. G. Kallase sõnad üles, kes Jannseni kohta järgmisel wiisil kirjutab:

„Ehk küll täielikku pilti tema tööst ja elust siin kohal ette maalida mitte wõimalik ei ole, siiski näewad lugijad neistki sõnadest, kuidas meie tähtjas rahwamees ja esialgune Eesti elu asutaja igal pool rahwa elus tegew olnud wägewa rammuga. Oma eluaja on ta ära kulutanud Eesti rahwa

kasuks, ja olgu küll, et wiimastel aastatel meeletumal wiisil on püütud tema auu rahwa ees maha kiskuda, siiski saab tema töö seisma jääma, nii kaua kui meie rahwalle weel päikene paistab. Sest kes jõuaks ära unustada, et Tannsen meie ajalehtede keele looja, meie rahwaliste juttude keele soetaja on? Eks pea ka need, kes omas kadeduses mitte ei jaksu näha seda suurt tööd, mis see mees meie rahwa kasuks tegi, Tannseni loodud keelekäänudes teda ennast maha rõhuma. Tannseniga on alustatud suur Gesti neljameeleline meestekoori laul ja Tannseni läbi, kes suure waewaga kõige kolme Gesti laulupüha hing olnud, on kindel põhi meie laulu väljale asutatud. Eks Tannseni läbi ei ole esimesed Gesti seltsid ajutatud, eks tema ei ole Gesti rahwast igas piiris suure jõuga ja rammuga õpetanud tänini. Ja igamees peab ütleva, et kõik tema õpetused on kantud rahuliseft waimust ja nagu püha hing kõigi tema tööde sees on tema kindel lootus Jumala peale ja kõikumata armastus risti kiriku

wasta. Sest Jannsen teadis igal ajal, et inimesed ilma Jumala kartuseta mida targemad, seda suuremad kelmid on.

Mis võime meie muud kui tänulise meelega südamest hüüda:

Elagu veel kaua meie kuulus ja armas kirjamees ja nähku oma rahwast õiget rada kõndivat! —

Schnakenburgi Cesti Rahwa-Biblioteek:

- Nr. 1. Raubse näufattega mees.
Nr. 2. Raabakad ehk kuld ei anna rahu.
Nr. 3. Jisraeli mehe tütar.
Nr. 4. Mererööwlite saar.
Nr. 5. Kaarlo Suomalaise Novellad ehk uudisjutud.
Nr. 6. Üheksas Cesti jututooja.
Nr. 7. Joosep Haideni elulugu.
Nr. 8. Kümnes Cesti jututooja.
Nr. 9. Wallensteini surm.
Nr. 10. Hudsoni jõe ääres.
Nr. 11. Rändaja Kaljumägestikus.
Nr. 12. Guajana metsades.
Nr. 13. Maarja ja Gewa.
Nr. 14. Lahtine aken.
Nr. 15. Esiwanemate warandus.
Nr. 16. Karin.
Nr. 17. Kaljajutud.
Nr. 18. Tähtjad mehed. Esimene anne.
Nr. 19. Masepa.
Nr. 20. Tähtjad mehed. Teine anne.
Nr. 21. Endise põlwe pärandus.
Nr. 22. Tähtjad mehed. Kolmas anne.
Nr. 23. Dr. Fählmanni kirjad.
Nr. 24. O. W. Masingi kirjad.

Iga raamat maksab 20 kop.